

Ri carta xutz'ib'aj ri Pablo che riglesia k'o Roma

**Ri Pablo kuya pan rutzil kiwach
ri hermanos e k'o Roma**

1 ¹Ri'in in Pablo, in raj chak ri Qanimajawal Jesucristo. In k'u sik'im re kinu'an utaqo'n y ya'tal chwe kantzijoj ri Utzilaj Tzij re ri Dios. ²Wa! wa Utzilaj Tzij e ri ub'i'tisim lo ri Dios ojertan, ye y e ri tz'ib'ital kan pa ri Santowilaj Uch'a'tem kuma ruq'alajisanelab!. ³Ri Utzilaj Tzij e ri kach'a't puwi Ruk'ajol ri Dios, ri Qanimajawal Jesucristo. Rire xalax wara che ruwachulew ye y upeteb'em chike ri e ralk'o'al ri rey David. ⁴Yey ruma ri Santowilaj Ruxlab'ixel ri Dios, xq'alajinik ri Qanimajawal Jesucristo e Uk'ajol ri Dios echiri' ruk' unimal chuq'ab' xk'astaj lo chikixo'l ri ekaminaq. ⁵Ruma k'u Rire, xqak'ul ri sipanik re koju'an oj utaqo'n cha' uk'iyal tikawex pa taq ronoje ri tinamit che ruwachulew kakub'i' kik'u'x ruk' y kakikoj utzij y jela' kaloq'ox uq'ij rub'i!. ⁶Yey ralaq e alaq kuk'il ri esik'im cha' kak'oji' alaq puq'ab' ri Qanimajawal Jesucristo. ⁷Kintz'ib'an k'u pan che onoje alaq ri jeqel alaq pa ri tinamit Roma, ri lik k'ax kana' alaq ruma ri Dios y sik'im alaq cha' ku'an alaq re ri Dios. K'ulu k'u alaq ri unimal rutzil k'u'xaj y ri utzil chomal re ri Qaqaw Dios y re ri Qanimajawal Jesucristo.

Ri Pablo karaj ke'b'ina kuk' ri e aj Roma

⁸Nab'e na, ruma ri Qanimajawal Jesucristo, kantioxij che ri nu Dios uma onoje alaq, ma che ronoje luwar che ruwachulew lik katataj puwi ri kub'ulib'al k'u'x alaq. ⁹Ri Dios, ri kanloq'nimaj ruk' ronoje nuk'u'x echiri' kantzijoj ri Utzilaj Tzij re Ruk'ajol, Rire lik reta'am xaqi kankuxtaj alaq chwach echiri' kan'an orar. ¹⁰Kantz'onoj k'u che ri Dios chuya'a na chwe kine'b'ina uk' alaq jun a q'l'ij we e karaj ri' Rire chwe. ¹¹Ma lik kuaj kanwil wach alaq cha' kanto' alaq che ri b'inik

silab'ik alaq chwach ri Dios y jela' lik katiki' alaq chi utz.
12 Jek'ula' kaqanimatorisaj qak'u'x chiqawach, ma ralaq y ri'in junam kub'ul qak'u'x ruk' ri Qanimajawal.

13 Hermanos, lik kuaj k'ut keta'maj alaq, ri'in uk'iyal laj nuch'ob'om kuaj ki'nwila alaq re kanto' alaq cha' kak'iy alaq chwach ri Dios, jela' pacha' ri nu'anom kuk' ri jujun chik na e ta aj Israel. Pero k'amaja' ya'tal chwe kinopon uk' alaq. **14** Ri'in lik kanna'o chinuwach k'o wi kantzijoj ri Utzilaj Tzij chike konoje; wa' e ri e tijotal pa ri ch'a'tem griego yey ri e aj naj na e tijotal taj, ri lik k'o keta'am yey ri na jinta k'o keta'am. **15** Jek'ula' lik kacha wanima' che kin'ek pa ri tinamit Roma re kantzijoj ri Utzilaj Tzij che alaq.

Ruchuq'ab' ri Utzilaj Tzij

16 Ri'in na kink'ix ta che ri Utzilaj Tzij, ma ruk' wa' kaq'alajin ruchuq'ab' ri Dios re keb'ukolob'ej konoje ri kekojow re; nab'e chike ri e aj judi'ab', tek'uchiril' chike ri na e ta aj judi'ab'. **17** Ma ri Utzilaj Tzij kuq'alajisaj chiqawach su'anik kojk'ojo'li' jusuk' chwach ri Dios, yey wa' e rumá ri kub'ulib'al qak'u'x ruk' Rire; ronoje k'u ri qak'aslemañ chwach ri Dios e rumá ri kub'ulib'al qak'u'x. Ma jewa' tz'ib'ital kan pa Ruch'a'tem:

Ri e jusuk' chwach ri Dios,
 k'o kik'aslemañ rumá ri kub'ulib'al kik'u'x ruk' Rire

Hab. 2:4

kacha!.

Konoje ri tikawex emakuninaq chwach ri Dios

18 Lik kaq'alajin k'u ri royowal ri Dios echiri' ruq'atb'al tzij kape chila' chikaj pakiwi ri tikawex lik itzel kik'u'x chirij ri Dios y na jusuk' ta ri kib'linik kisilab'ik; ma rumá ri na utz taj kaki'ano, keb'u'an e latz'anel chike jujun chik cha' na kaketa'maj ta ri Q'ijsaq. **19** Yey rike k'o keta'am puwi ri Dios, ma e Rire q'alajisayom wa' chike. **20** Ma e janipa ri na kilitaj ta uwach che ri Dios, pacha' ruchuq'ab' na jinta utaqexik y runimal uwach Rire, wa' lik xq'alajin lo chwi ri jeqebl'al re ruwachulew rumá ronoje taq ri 'anatal rumá Rire. E uwari'che na usuk' taj we k'o junooq kub'i'ij: «Na jinta k'o weta'am puwi ri Dios.» **21** Pero ri winaq tob' keta'am chik k'o jun Dios k'aslik, na kiya'om ta k'u ri' ri yakb'al uq'ij taqal

che y na ketioxin tane chwach. Jek'ula' xsach ri kina'oj ma e kakich'ob' ri na jinta uchak; yey ruma wa' na kakimaj ta chi usuk' sa' ri utz y sa' ri na utz taj. ²²Tob' kakib'i'ij lik k'o kina'oj, paqatzij wi lik na jinta k'o keta'am. ²³Na xkiyak ta chi uq'lij ri Dios k'aslik, ri Jun na kakam taj; ma e xkijeq uyakik kiq'lij kik'axwach winaq xa kekamik y kik'axwach taq awaj kexik'ik' pa kaj, taq awaj kajib' kaqan yey taq awaj kecharar pulew.

²⁴Ruma k'u la', ri Dios xeb'uya kan chupa ri ch'ulilaj mak y chupa ri kirayib'al na chom taj. Jek'ula' xkijeq xemakun chikiwach, xki'an ruk' ri kicuerpo ri lik k'ixb'al uwach. ²⁵Wa' xkik'ulumaj ma xkik'aq b'i ri Q'ijsaq re ri Dios yey puk'axel e xkitaqej ri xa raq'ub'al. Ek'u xkiyak kiq'ij y xkiloq'oj janipa taq ri u'anom ri Dios; yey na e ta xkiyak uq'ij ri 'anayom re janipa taq ri k'olik, ri Jun lik taqal che kayak uq'ij na jinta utaqexik. Amén*.

²⁶Ruma k'u la', ri Dios xeroq'otaj kan chupa ri kirayib'al lik k'ixb'al uwach. Xu'ana nenare' ri ixoqib' xkijalk'atij rusuk' ri kirayib'al kuk' ri kachijilal y e xki'an ri na usuk' taj, ma xkijeq kakirayij kib' chikiwach e ixoqib'. ²⁷Jek'ula' rachijab' xkijalk'atij rusuk' ri kirayib'al kuk' ri kixoqilal; xkitzaq k'u kib' che u'anik ri lik k'ixb'al uwach, ma xkijeq kakirayij kib' chikiwach, achijab' kuk' achijab'. Ruma k'u ri' e xkipetisaj lo ri royowal ri Dios pakiwi' y kik'ulum k'u ri tojb'al re ri ch'ulilaj mak ki'anom.

²⁸Rike na xkaj taj kaketa'maj uwach ri Dios. E uwari'che Rire xeroq'otaj kan chupa ri sachib'al na'oj cha' jela' e kaki'an ronoje ri na usuk' taj. ²⁹Jek'ula' e kiya'om kib' che u'anik janipa ri na jusuk' taj: wa' e ri kaketz'ab'ej uwa kiq'ij kuk' jujun chik na kik'ulel taj, ri kaki'an ri lik itzel uwachlib'al, ri e aj rayinel, ri itzel kik'u'x, ri k'ax kik'u'x chikiwach, ri e kamisanel, ri e aj ch'a'oj, ri e sokoso'nel, ri kaki'an k'ax chike jujun chik, ³⁰ri e aj molot, ri e aj nuk'ul ch'a'tem, ri itzel kik'u'x chirij ri Dios, ri e aj yajanel ruk' itzel ch'a'tem, ri kaki'an nim che kib', ri kakitak'ab'a' kiq'ij, ri itzel uwach taq ri kakino'jij, ri na e ta kojol tzij ke kichu-kiqaw, ³¹ri na kakaj taj ketanik, ri na kaki'an taj sa' ri kakib'i'ij, ri na jinta k'ana rutzil k'u'xaj kuk', ri na e ta kuyul mak y ri na jinta k'ana k'axna'b'al k'u'xaj kuk'. ³²Rike lik keta'am chi utz ri q'atb'al tzij re ri Dios pakiwi ri e aj mak, ma Rire ub'i'im lo

wa': Janipa ri kakipalajij rutaqanik, lik taqal chike kekamik. Tob' k'u e u'anom ri', rike na xew ta kaki'an ri na utz taj, ma lik ne keki'kot che echiri' kakilo e k'o jujun chik kaki'an ke kuk'.

Lik jusuk' ri q'atb'al tzij ku'an ri Dios

2 ¹E uwari'che, tob' at chinoq, na utz taj kawesaj awib'
chwach ri mak echiri' ri'at kaq'at tzij pakiwi jujun chik
ruma ri kaki'ano. Ma ri'at kaq'at tzij pakiwi' yey e ne kat-
tajin che u'anik ri kaki'an rike; ruk' k'u wa' atukel kaya awib'
chupa ri q'atb'al tzij. ²Yey qeta'am k'ut lik jusuk' ri q'atb'al
tzij ku'an ri Dios pakiwi ri keb'anaw taq ri na utz taj. ³Ri'at,
ri kaq'at tzij pakiwi jujun chik ruma ri kaki'ano yey ka'an awe
kuk', Ɂkach'ob' kami ri' ri'at ri Dios na kuq'at ta tzij pawi?

⁴Na ruk' ta k'u ri', lik nim ri rutzil uk'u'x y runimal
uk'u'x ri Dios pawi', ma karoy'ej kayib'a' awib' y na asu
ta kusachisaj awach. ⁵E kami kak'aq b'i uq'ij ri' ri unimal
rutzil uk'u'x ri Dios? ⁶Na aweta'am ta neb'a ri'at wa unimal
rutzil uk'u'x ri Dios e kak'amaw b'i awe chupa ri tzeleb'al
tzij chwach Rire? ⁷No'j ri'at lik awib'och'lim awib' yey na
kach'aw tane ak'u'x che katzelej atzij. Ruma k'u wa' e kat-tajin
che upetisaxik ri royowal ri Dios pawi' chupa ri q'ij echiri'
Rire kuk'ut ri royowal y kuq'alajisaj k'u ri jusuk' q'atb'al tzij
ku'ano. ⁸Ma ri Dios kuya ri rajil uk'axel chike chikijujunal
e chirij taq ri ki'anom. ⁹Kuya k'aslemal na jinta utaqexik
chike ri kichuq'ub'em kib' che u'anik ri utz, ma kacha kik'u'x
che uk'ulik ruchomalil ri Dios, ri yakb'al q'ij kuya Rire y ri
k'aslemal na jinta uk'isik. ¹⁰No'j ri oyowal y ri q'atb'al tzij re
ri Dios katzaq pakiwi ri keyaktaj chirij Rire, wa' e ri na kakaj
ta kakikoj ri Q'ijsaq re ri Dios, xew e kaki'an ri na jusuk' taj
chwach ri Dios. ¹¹Kape k'u k'axk'ob'ik y b'is pakiwi konoje
ri tikawex kaki'an ri na utz taj, tob' e aj judi'ab' o na e ta aj
judi'ab'. ¹²No'j chike konoje ri keb'anaw re ri utz, ri Dios kuya
kichomal, yakb'al kiq'ij y utzil chomal, tob' e aj judi'ab' o na
e ta aj judi'ab'. ¹³Ma chwach ri Dios konoje ri tikawex xaqi
junam kiwach.

¹⁴Konoje k'u ri na jinta keta'am puwi ri Tzij Pixab' re ri
Dios, na kaq'at ta tzij pakiwi' e chirij ri kub'i'ij wa Tzij Pixab'.
Na ruk' ta k'u ri', we kemakunik, kasach na k'u kiwach. No'j
k'u ri keta'am wa Tzij Pixab', we kemakunik, ri' kaq'at na

tzij pakiwi' e chirij ri kub'ilij wa Tzij Pixab'. ¹³ Ma ri e jusuk' chwach ri Dios na e ta ri xa e tanel re Rutzij Upixab'; ma e ri e 'anal re, e wa' ri ka'an jusuk' chike. ¹⁴ No'j ri na e ta aj judi'ab', tob' na kitom ta ri Tzij Pixab' re ri Dios, we kalax pa kanima' kaki'an ri kub'ilij wa Tzij Pixab', wa' e k'utub'al re k'o keta'am puwi sa' ri chirajawaxik chike. ¹⁵ Q'alaj k'u ri' k'o taqanik tz'ib'ital pa kanima', ma kakina' chikik'u'x we utz o na utz ta ri kina'oj. ¹⁶ K'o jun q'ij echiri' ri Dios kuya puq'ab' ri Qanimajawal Jesucristo kuq'at tzij pakiwi konoje; k'a ek'u ri' kaq'alajin na ronoje ri k'o pa kanima' ri tikawex, jela' pacha' ri kub'ilij wa Utzilaj Tzij kantzijoj ri'in.

Ri e aj Israel y ri Tzij Pixab' re ri Moisés

¹⁷ Chatape k'u ri kab'il'x chawe ri at kuk'il ri e aj judi'ab', ri'at kakub'a' ak'u'x ruk' ri Tzij Pixab' re ri Dios yey katak'ab'a' aq'ij ma ri Dios k'o awuk!. ¹⁸ Aweta'am k'u ri' sa' ri karaj ri Dios y sa' ri lik utz chwach Rire, ma Rutzij Upixab' kuk'ut chawe sa' ri chirajawaxik wi ka'ano. ¹⁹ E chawach ri'at, at k'amal kiwach ri e potz' y at q'ijsaq chikiwach ri keb'in pa q'equ'm. ²⁰ E chawach ri'at, at q'ilonel ke ri na jinta kakiriqo y at k'utunel ke ri e ch'uti'q. E kach'ob' ri'at k'o ronoje ya'b'al na'oj y q'ijsaq awuk', ma ya'tal ri Tzij Pixab' paq'ab!. ²¹ Jela' k'u ri' we katk'utun chike jujun chik, ɿsu'b'e na katk'utun ta chawib'il awib'? Ri'at kat-tzijon puwi' na utz taj we jun ku'an eleq'; ɿsu'b'e k'u ri' ri'at ka'an eleq'? ²² Yey kab'ilij na utz taj we junq kamakun chirij ri k'ulanikil; ɿsu'b'e k'u ri' ri'at ka'an wa'? Katch'a't ne chikij ri tiox; ɿsu'b'e k'u ri' kakoq aq'ab' che taq ri re tiox? ²³ Ri'at lik ka'an nim che awib' ma k'o awuk' ri Tzij Pixab' re ri Dios. iYey ri'at kapalajij ri Tzij Pixab' re ri Dios y ruk' wa ka'ano kak'aq b'i uq'ij Rire! ²⁴ E uwari'che e jela' pacha' ri tz'ib'ital kan pa Ruch'a'lem ri Dios:

Ruma ri imak ri'ix ix aj judi'ab',
ri na e ta aj judi'ab' lik tzel kech'a't chirij rub'i' ri Dios

Ez. 36:20-22

kacha'!

²⁵ Paqatzij wi ri retalil re circuncisión* k'o kutiqoj wi chawe, we kataqeji ri Tzij Pixab'. No'j we na kataqeji taj, ri' junam awach ruk' ri na ukojom ta ri retalil re circuncisión. ²⁶ No'j we k'o junq na ukojom ta ri retalil re circuncisión, yey we ku'an k'u ri kataqan ri Tzij Pixab' che, ri' e junam ruk' ukojom wa

retalil, tob' na ukojom taj. ²⁷We k'o k'u junqo na ukojom ta ri retalil re circuncisión, pero ku'an chi utz ronoje ri taqanik re Rutzij Upixab' ri Dios, ri' taqal ne che rire e kaq'ataw tzij pawi' ri'at. Ma e ri'at, tob' aqojom ri retalil re circuncisión y k'o awuk' ri Tzij Pixab' re ri Dios tz'ib'ital kanoq, e ne kapalajij ri kub'i'ij. ²⁸Ma junqo e kuk'il raj judi'ab' na ruma ta ri kilitaj che, yej ri saqil circuncisión na e tane ri retalil xa kojotal che ri rulewal. ²⁹Ma chupa ri ranima' junqo kaq'alajinik we paqatzij wi e kuk'il raj judi'ab' e utinamit ri Dios. Yey ri saqil circuncisión e ri ku'an ri Dios pa ranima' junqo; y wa' e ruma ri Ruxlab'ixel ri Dios, na e ta ruma ri taqanik tz'ib'ital kanoq. Ek'u ri yakb'al uq'ij junqo e kuk'il rutinamit ri Dios na e ta rachijab' keya'w re, ma e ri Dios kaya'w re.

Ri Dios lik jusuk' ri ku'ano

3 ¹¿Sa! k'u ri' ri kutiqoj che jun we e kuk'il rutinamit ri Dios e aj judi'ab'? ¿O sa' ri utz kuk'am lo che junqo ukojom ri retalil re circuncisión*? ²Lik k'o taq kutiqoj wi. Ma ri Dios nab'e na xuya Ruch'a'tem pakiq'ab!. ³Pero ¿sa' ku'ana' we e k'o jujun chike na xkaj taj kakikoj Ruch'a'tem ri Dios? ¿Ruma nawi ri' wa' kujek' rib' ri Dios che ri ub'i'tisim? ⁴iPaqatzij wi na e ta ri'! Ma ri Dios na aj ta raq'ul; janipa rub'l'im Rire, e ku'ano, tob' k'u konoje ri winaq xa e aj raq'ul. Ma e pacha' ri tz'ib'ital kan pa Ruch'a'tem ri Dios:

We k'o junqo kuk'amb'ej upa ri ch'a'tem la,
kaq'alajinik Rilal lik Lal jusuk' che ronoje ri kab'l'ij la;
jek'ula' kel pana la ruk' puwi ronoje *Sal. 51:4*
xcha ri rey David che ri Dios.

⁵K'o ri kakib'i'ij: «E taq ri lik na jusuk' taj kaqa'ano k'o kutiqoj; ma echiri' kaqa'an wa', más kaq'alajin ri lik jusuk' ku'an ri Dios» kecha!. (Jela' kakich'ob' raqan ri tikawex re ruwachulew.) ¿Sa! k'u ri' ri kaqab'l'ij puwi wa'? ¿Na jusuk' ta neb'a ri ku'an ri Dios we kuq'at tzij paqawi? ⁶iAre!, lik jusuk'! Ma we ta na jusuk' ta Rire, ¿sa' k'u u'anik ri' kuq'at tzij pakiwi konoje ri e k'o che ruwachulew? ⁷Ma laj k'o junqo kub'l'ij:
«We ruk' ri raq'ub'al kan'ano e katak'ab'ax uq'ij ri Q'ijsaq re ri Dios, ¿sa' k'u ub'e ri' k'a kab'l'ixik in aj mak y kaq'at tzij panuwi?» kacha!. ⁸¿Utz ne ri' kaqab'l'ij: «Qa'ana ri na utz taj cha' wa' e kuk'am lo ri utz?» iNa utz ta k'enoq! Yey k'o ri kakib'i'ij raq'ub'al chiqij, ma kakib'i'ij jela' kojk'utun ri'ojo. E ri keb'i'n re wa', lik taqal chike kaq'at tzij pakiwi!.

Konoje ri tikawex emakuninaq chwach ri Dios

⁹ ¿E kami ke'elawi ri' ri oj aj judi'ab', lik utz qa'anom y na jinta k'ana qamak chikiwa ri na e ta aj judi'ab'? iNa e ta ri'! Ma e pacha' ri nuk'utum loq: Konoje, tob' e aj judi'ab' o na e ta aj judi'ab', junam e k'o chux'e' ri q'atb'al tzij re ri Dios ruma ri kimak. ¹⁰ Ma jewa' ri tz'ib'ital kan pa Ruch'a'tem ri Dios:

Na jinta juna tikawex jusuk' chwach ri Dios,
tob' tane xa jun.

¹¹ Na jinta junoq kamajaw usuk' runa'oj ri Dios.

Na jinta junoq katzkuw re Rire.

¹² Konoje ri winaq eb'elinaq

che rub'e ri Dios,
y na jinta chi k'ana kichak.

Na jinta junoq ka'anaw ri utz,
tob' tane xa jun.

Sal. 14:2-3

¹³ Ri ch'a'tem kel lo pa kichi' ri winaq
e pacha' uchuyil ujul anima' teq'el uchi';
ma ruk' ri kaq' kesokoso'nik.

Sal. 5:9

Ri ch'a'tem kel lo pa kichi'
e pacha' chi veneno re kumatz.

Sal. 140:3

¹⁴ Yey rupa kichi' nojinaq che itzel taq tzij y k'axlaj ch'a'tem.

Sal. 10:7

¹⁵ Lik kacha kik'u'x che kekamisanik.

¹⁶ Tob' pa taq keb'ik'ow wi,
kekikoj ri winaq pa k'axk'olil y pa b'is;

¹⁷ pa taq e k'o wi rike,
na jinta k'ana utzil chomal.

Is. 59:7-8

¹⁸ Na jinta ne k'ana xi'in ib' kuk' chwach ri Dios
kacha!.

Sal. 36:1

¹⁹ Ronoje ri kub'l'i'ij Rutzij Upixab' ri Dios, wa' kub'l'i'ij chike ri k'o wa Tzij Pixab' pakiq'ab'. Jek'ula' na jinta junoq k'o puq'ab' kub'l'i'ij: «Na utz ta kuq'at tzij ri Dios panuwi' ma ri'in na jinta k'ana numak.» Ma paqatzij wi konoje ri winaq e k'o che ruwachulew, tob' e aj judi'ab' o na e ta aj judi'ab', e k'o chux'e' ri q'atb'al tzij re ri Dios. ²⁰ Y na jinta juna tikawex ku'an jusuk' che rib' chwach ri Dios ruma ri kutaqej ri taqanik re ri Tzij Pixab'. Ma ri Tzij Pixab' na jinta uchuq'ab' cha' kojresaj puq'ab' ri mak; xew kuk'ut chiqe: Ri'ojoj oj aj mak.

**Ri tikawex kekolob'etaj ruma
ri kub'ulib'al kik'u'x ruk' ri Dios**

²¹ Pero wo'ora ri Dios uq'alajisam chiqawach su'anik Rire ku'an jusuk' chiqe, jela' pacha' ri kub'i'ij Rutzij Upixab' ri Dios tz'ib'ital kan ruma ri Moisés y kuma ri q'alajisanelab'. Na koju'an ta k'u jusuk' chwach ri Dios ruma ri qataqem taq ri taqanik, ²² ma e ruma ri kub'ulib'al qak'u'x ruk' ri Qanimajawal Jesucristo. Ma ri Dios ku'an jusuk' chike konoje ri kakub'i' kik'u'x ruk' ri Cristo*, tob' e chinoq. ²³ Konoje k'u ri tikawex emakuninaq y lik naj e k'o wi lo che ri unimal uchomalil ri Dios. ²⁴ Na ruk' ta k'u ri', ri Dios ku'an jusuk' chike ruma ri unimal rutzil uk'u'x y kusipaj k'u ri kolob'etajik chike ruma ri xu'an ri Qanimajawal Jesucristo echiri' xeresaj lo puq'ab' ri mak. ²⁵ Ri Dios xuya lo ri Cristo cha' ruma Rire ri tikawex kakiriq kuyb'al kimak we xkub'i' kik'u'x ruk' rukik'el xturuwik. Jek'uri'l'a' ri Dios xuk'utu Rire lik jusuk' y lik k'o unimal uk'u'x, ma ojertan na asu ta xusachisaj kiwach ri winaq ruma ri kimak ki'anom loq. ²⁶ Yey Rire uch'ob'om chi lo raqan sa' ri ku'an chupa wa' wa q'ij oj k'o wi. Ek'u wo'ora uk'utum chik su'anik ku'an jusuk' chike ri tikawex; e ruma ri kub'ulib'al kik'u'x ruk' ri Jesús. Jela' k'u ri', xq'alajinik ri Dios lik jusuk' y e Rire ri ku'an jusuk' chike ri kakub'i' kik'u'x ruk' ri Cristo.

²⁷ ¿K'o neb'a qa'anom ri'oj cha' ruk' wa' utz kaqa'an nim che qib' chwach ri Dios? iNa jintaj! ¿Su'b'e? Ma na e ta ruma kaqataqeji ri taqanik ri ka'anaw chiqe kojqib' ruk' ri Dios; e ruma ri kub'ulib'al qak'u'x ruk' ri xu'an Rire. ²⁸ Kaqak'isb'ej k'u ruk' wa': Ri Dios ku'an jusuk' che ri tikawex ruma ri kub'ulib'al uk'u'x ruk' Rire, na ruma ta ri utaqem taq ri taqanik. ²⁹ ¿Ri Dios xew neb'a Dios ke ri e aj judi'ab'? ¿Na e ta neb'a Dios ke ri na e ta aj judi'ab'? Paqatzij wi Rire e Dios ke ri e aj judi'ab' y ke ri na e ta aj judi'ab'. ³⁰ Ma xa jun Dios k'olik. Yey Rire ku'an jusuk' chike ri tikawex ruma ri kub'ulib'al kik'u'x. Wa' e ku'an kuk' ri kikojom ri retalil re circuncisión* y kuk' ri na kikojom taj. ³¹ ¿Ruma nawi ri xkub'i' qak'u'x ruk' ri Cristo, utz kaqak'aq b'i uq'ij ri Tzij Pixab' tz'ib'ital kan ruma ri Moisés y kaqab'i'ij wa' na jinta chi uchak? iNa e ta ri!! Ma ruk' ne ri kub'ulib'al qak'u'x, kaqamaj usuk' lik k'o uwach ri Tzij Pixab'.

Ri kub'ulib'al uk'u'x ri Abraham ruk' ri Dios

4 ¹¿Sa' k'u ri' kaqab'i'ij puwi ri Abraham, ri nab'e qamam
ojertan ri oj aj Israel? ¿Su'anik x'anil' jusuk' che rire
chwach ri Dios? ²We ta ri Abraham x'an jusuk' che chwach
ri Dios ruma taq ri chak xu'an xa pa ri're, taqal k'u ri' che
kutak'ab'a' uq'ij; tob' wa' na jinta ke'elawi chwach ri Dios.
³Ma ¿sa' ri kub'i'ij Ruch'a'tem ri Dios? Jewa' kub'i'ij:

Ri Abraham xukojo ri Dios e ku'ana janipa ri xub'i'tisij che
y ruma k'u ri' x'anil' jusuk' che *Gn. 15:6*
kacha!.

⁴Echiri' juna aj chak kachakunik, kaya'i' ri taqal che; yej
wa' na e ta jun sapanik, ma uch'akom chik. ⁵No'j na je ta k'u
la' echiri' ri Dios ku'an jusuk' che junoq. Ma wa' e jun sapanik
re ri Dios, na e ta tojb'al re juna chak 'anatalik. Ma juna
tikawex na ku'an ta jusuk' che rib' ruma lik kachakunik; e
ka'an jusuk' che xew ruma ri kub'ulib'al uk'u'x ruk' ri Dios, ri
ka'anaw jusuk' chike raj makib!. ⁶Yey ri David ub'i'im kanoq
nim kiq'ij kalaxik ri tikawex we ri Dios ku'an jusuk' chike y
wa' na e ta ruma juna chak ki'anom, ⁷ma jewa' xub'i'ij:

iNim kiq'ij kalaxik ri tikawex kuytajinaq chi kimak
y sachom chi uwach ri na utz taj ki'anom!

⁸ iNim k'u kiq'ij kalaxik ri tikawex
na jinta chi ri q'atb'al tzij re ri Dios pakiwi!! *Sal. 32:1-2*
xcha!.

⁹Echiri' kub'i'ij «nim kiq'ij kalaxik», ¿xew nawi kach'a't
pakiwi ri kikojom ri retalil re circuncisión? iNa xew taj! Ma
kach'a't pakiwi ri kikojom ri retalil re circuncisión* y pakiwi
ri na kikojom taj.^a Yey qab'i'im puwi ri Abraham: X'anil' jusuk'
che rire ruma ri kub'ulib'al uk'u'x ruk' ri Dios. ^b ¹⁰¿Jampa
nawi x'an jusuk' che ri Abraham? ¿K'a e nawi echiri' ukojom
chi ri retalil re circuncisión? iNa e taj! Ma k'amaja' ne kukoj
wa' echiri' ri Dios xu'an jusuk' che; tek'uchiri' xkoj ri retalil
re circuncisión che. ¹¹Wa retalil re circuncisión ukojom e
k'utub'al re ri kub'ulib'al uk'u'x, ri xuk'utu echiri' k'amaja'
kukoj wa!. Ruma k'u la!, xe'eloq e rire ri kiqaw konoje ri
kakub'i' kik'u'x ruk' ri Dios, tob' na xkoj tane wa' wa retalil

^a **4:9** Ri kikojom ri retalil re circuncisión e ri e aj judi'ab', yej ri na kikojom
taj; e ri na e ta aj judi'ab!. ^b **4:9** Gn. 15:6

re circuncisión chike. Jek'ula', ruma ri kub'ulib'al kik'u'x ka'an jusuk' chike chwach ri Dios. ¹²Ri kikojom ri retalil re circuncisión e ralk'o'al kan ri Abraham; pero xew taqal chike kakib'i'ij kiqaw che rire we kakik'ut ri kub'ulib'al kik'u'x ruk' ri Dios che ri kib'inik kisilab'ik, pacha' ri xu'an ri qamam Abraham echiri' k'amaja' ne kukoj ri retalil re circuncisión.

¹³Ri Dios xub'l'i'tisij che ri Abraham y chike konoje ri e ralk'o'al kanoq, ku'an na ke rike ronoje ruwachulew. Pero wa b'i'tisinik na x'an ta che ri Abraham ruma xutaqej ri taqanik re ri Tzij Pixab'^c, ma e ruma lik xkub'l'i' uk'u'x ruk' ri Dios. Ruma k'u' ri', ri Dios xu'an jusuk' che. ¹⁴We ta e la' k'o pakiq'ab' taq ri winaq kakik'ul rub'l'i'tisim ri Dios ruma kaki'an ronoje ri taqanik re ri Tzij Pixab', na jinta k'u kutiqoj ri' ri kub'ulib'al kik'u'x ruk' ri Dios, yey na jinta ne uchak ri' rub'l'i'tisim ri Dios, ma na jinta junoq kuriq u'anik ronoje ri taqanik. ¹⁵Ma ri Tzij Pixab' e kuk'am lo ri q'atb'al tzij pakiwi ri e aj palajiy tzij. Pero we ta e la' na jinta taqanik, na jinta aj palajiy tzij ri'!

¹⁶Ruma taq wa', ri tikawex kakik'ul rub'l'i'tisim ri Dios xew ruma ri kub'ulib'al kik'u'x ruk' Rire. Q'alaj k'u ri', wa sipanik xa e ruma ri unimal rutzil uk'u'x Rire, cha' jela' k'o pakiq'ab' konoje ri ralk'o'al ri Abraham kakik'ul na ri b'i'tisim chike ruma ri Dios. Yey e ralk'o'al ri Abraham na xew ta ri k'o ri Tzij Pixab' re ri Moisés pakiq'ab', ma e ralk'o'al konoje ri kub'ul kik'u'x ruk' ri Dios jela' pacha' ri xu'an ri Abraham. Ek'u rire e qaqaw qonoje ri'oj ¹⁷chwach ri Dios, jela' pacha' ri tz'ib'ital kan pa Ruch'a'tem ri Dios: «Nu'anom chawe at kiqaw tikawex che uk'iyal tinamit»^d xcha'. Ri Dios xub'l'i'ij wa' che ri Abraham, yey rire xukojo; ma lik xkub'l'i' uk'u'x ruk' ri Dios, ri kuya k'aslema chike ri ekaminaq y kach'a't chwi ri k'amaja' ku'ano pacha' chi ya u'anom chik.^e

¹⁸Ek'u ri Abraham xukojo ku'ana kiqaw tikawex che uk'iyal tinamit jela' pacha' ri b'i'tisinik 'anom che ruma ri Dios echiri' xub'l'i'ij che: «Lik e k'i keb'u'ana rawalk'o'al.»^f Yey tob' chwach ri Abraham wa' lik k'ayew, na ruk' ta k'u ri', lik xroye'ej ruk'

^c 4:13 Wa Tzij Pixab' tz'ib'ital kan ruma ri Moisés k'amaja' kaya'tajik echiri' k'a k'as ri Abraham. Gn. 22:17-18; Gl. 3:17 ^d 4:17 Gn. 17:5 ^e 4:17 Ri Dios xch'a't pakiwi taq ri e ralk'o'al ri Abraham echiri' k'amaja' keb'alaxik.

^f 4:18 Gn. 15:5

kub'ulib'al k'u'xaj jela' ku'ana!. ¹⁹Y na xq'ob' ta ri kub'ulib'al uk'u'x tob' reta'am rucuerpo e pacha' kaminaq chik ma ya kopon pa jun ciento rujunab' y reta'am ri rioxqil Sara na kalan taj. ²⁰Na ruk' ta k'u ri', na keb' ta ne upa xukoj ri xub'il'tisij ri Dios che, ma e lik xuchuq'ub'ej rib' che ri kub'ulib'al uk'u'x ruk' ri Dios. Lik k'u xuyak uq'ij ri Dios, ²¹ma lik ujikib'am uk'u'x e ri Dios k'o uchuq'ab' re ku'an ronoje rub'il'tisim. ²²Y ruma k'u ri kub'ulib'al uk'u'x, x'ani' jusuk' che.

²³Ek'uchiri' Ruch'a'tem ri Dios kub'il'ij: «X'ani' jusuk' che ruma ri kub'ulib'al uk'u'x,» wa' na xew ta puwi ri Abraham xtz'ib'ax wi; ²⁴ma e paqawi' ne ri'oj. Ma ri Dios ku'an jusuk' chiqe ri'oj ri kakub'il' qak'u'x ruk' ri Jun xuk'astajisaj lo ri Jesúz, ri Qanimajawal. ²⁵Ek'u ri Jesúz xya' pa kamik ruma ri qamak ri'oj y xk'astaj b'i churox q'ij cha' jela' koju'ana jusuk' chwach ri Dios.

Ri utzil chomal kaqariq ruk' ri Cristo*

5 ¹Ri Dios xu'an jusuk' chiqe ruma ri kub'ulib'al qak'u'x ruk'; ek'u wo'ora oj k'o chi utzil chomal ruk' Rire ruma ri Qanimajawal Jesucristo. ²Yey ruma ri Cristo, xya' chiqe kojok chwach ri Dios ruma ri kub'ulib'al qak'u'x y jela' kaqak'ul ri unimal rutzil uk'u'x pa oj tikil wi chi utz. Yey lik kojki'kotik ma qoye'em ke'qila na runimal uchomalil ri Dios. ³Y na xew ta wa', ma lik ne kojki'kotik echiri' kape k'axk'ob'ik paqawi'. Ma qeta'am we xqach'ij uchuq'ab' ri k'axk'ob'ik, lik kak'oji' unimal qak'u'x. ⁴Ruma k'u runimal qak'u'x kojelik utz qa'anom chwach ri Dios, ma xqach'ij uchuq'ab' ri k'amb'al qapa. Yey we xojelik utz qa'anom chwach ri Dios, e lik kakub'il' pan qak'u'x ruk' Rire. ⁵Lik k'u jikil uwach kaqak'ul na ri qoye'em che ri Dios, ma Rire lik uk'utum ri rutzil uk'u'x chiqe ruma ri Santowilaj Ruxlab'ixel uya'om pa qanima'!

⁶Ma ri'oj na jinta k'ana qachuq'ab' re kaqakolob'ej qib'; yey chupa k'u ruq'ijol ucha'om chi lo ri Dios, xk'un ri Cristo y xuya rib' pa kamik cha' kojukolob'ej ri oj aj makib!. ⁷Lik k'ayew kariqitaj junioq kuya rib' pa kamik puk'axel jun chik lik jusuk' rub'inik usilab'ik; tob' ne laj k'o junioq kuya ranima' kakam puk'axel junioq lik utz uk'u'x. ⁸No'j ri Dios uq'alajisam chi ri rutzil uk'u'x chiqawach ri'oj, ma ri Cristo xkam paqak'axel echiri' k'a oj k'o ne pa mak. ⁹We x'ani' k'u jusuk' chiqe ruma rukik'el, mak'uwari' ruma Rire kojkolob'etaj na chwach ri

q'atb'al tzij ku'an ri Dios chupa ri k'isb'al q'ij. ¹⁰E rojertan ri'l'oj oj aj retzelal k'u'x chirij ri Dios; na ruk' ta k'u ri', ri Dios xojuya chi utzil chomal chwach ruma rukamik Ruk'ajol. Mak'uwari' we oj k'o chi pa utzil chomal chwach, kaya'taj na k'u ri' ri qakolob'etajik ruma ri Cristo, ma Rire xk'astaj lo chikixo'l ri ekaminaq yey wo'ora k'aslik. ¹¹Y na xew ta wa', ma lik kojki'kot ruk' ri Dios ruma ri Qanimajawal Jesucristo, ma ruma Rire qariqom utzil chomal chwach ri Dios.

**Ri xuk'am lo ri Adán e kamik y
ri xuk'am lo ri Cristo e k'aslemal**

¹²Ri mak xok lo che ruwachulew ruma ri Adán, ri nab'e achi; yey ri mak e xuk'am lo ri kamik. Jek'ula' xpe ri kamik pakiwi konoje ri tikawex, ma konoje xemakunik. ¹³Echiri' ri Dios k'amaja' ne kuya Rutzij Upixab' che ri Moisés, ri mak okinaq chi che ruwachulew. Qatzij, we na jinta taqanik, na utz taj kab'l'xik k'o junq xupalajij tzij. ¹⁴Na ruk' ta k'u ri', chwi lo ri Adán k'a chwa ri Moisés, taq ri winaq xekam ruma ri kimak, tob' ri kimak na junam ta ruk' ri xu'an ri Adán echiri' xupalajij ri taqanik re ri Dios. Yey ri Adán e pacha' ri Jun kak'unik, wa' e ri Jesucristo.^g ¹⁵Pero ri xuk'am lo ri palajib'al tzij re ri Adán lik junwi chwa ri sapanik xuk'am lo ri Qanimajawal Jesucristo. Ma ruma rupalajib'al tzij jun chi achi, xekam konoje ri winaq; yey ruma k'u ri unimal rutzil uk'u'x jun chi Achi, ri sapanik re ri unimal rutzil uk'u'x ri Dios más ne xnimar pakiwi uk'iyal tikawex. ¹⁶Ek'u ri xuk'am lo ri mak re ri jun achi, lik junwi chwa ri xuk'am lo ri sapanik kuya ri Dios chiqe. Ma ruma jun chi mak re jun chi achi, xk'un ri q'atb'al tzij pakiwi konoje ri tikawex. No'j ruma ri sapanik re ri Dios, kasachisax uwach ri uk'iyal mak ke ri tikawex cha' jela' utz kek'oji' jusuk' chwach ri Dios. ¹⁷Xa k'u ruma rupalajib'al tzij jun chi achi, konoje ri winaq xekanaj kan chuxe' ruchuq'ab' ri kamik. Yey ruma k'u jun chi Achi, wa' e ri Qanimajawal Jesucristo, janipa ri kik'ulum ri unimal rutzil uk'u'x ri Dios y ri sapanik re keb'u'an jusuk' chwach, kejeqi' chupa jun chomilaj k'aslemal.

¹⁸Ek'u ri palajib'al tzij re jun chi achi xuk'am lo q'atb'al tzij pakiwi konoje ri tikawex, jek'uri'la' ruma ri jusuk' b'inik

^g 5:14 Ri Adán y ri Jesús k'o xkik'am lo che ruwachulew; ri Adán xuk'am lo kamik, no'j ri Jesús xuk'am lo k'aslemal.

re jun chi Achi, kaya'taj chike konoje ri tikawex jun chomilaj k'aslemal ruma ri eb'u'anom jusuk' chwach ri Dios. ¹⁹Yey xa ruma k'u jun chi achi xupalajij rutzij ri Dios, lik e k'i ri xeb'u'an aj makib'; jek'uri'la', ruma jun chi Achi xukoj utzij ri Dios, lik e k'i ri keb'u'an jusuk' chwach.

²⁰Ek'u ri Dios xuya Rutzij Upixab' che ri Moisés cha' jela' kaq'alajin ruk'iyal uwach ri mak. Y e xu'ano, ma ruk' wa Tzij xq'alajin ruk'iyal kimak ri winaq chwach ri Dios. Yey ek'uchirí' más xemakun ri winaq, e ne más xnimar ri unimal rutzil uk'u'x ri Dios pakiwi!. ²¹E jela' pacha' ri mak k'o uchuq'ab' cha' kuk'am lo kamik pakiwi konoje ri winaq; jek'ula' ri' ri unimal rutzil uk'u'x ri Dios k'o uchuq'ab' cha' ku'an jusuk' chike ri winaq chwach ri Dios, y jela' k'o kik'aslemal na jinta utaqexik ruma Jesucristo, ri Qanimajawal.

K'o qak'aslemal ruma ri Cristo*

6 ¹¿Sa! k'u ri' ri kaqab'l'i'ij ri'o? ¿K'a kojk'oji' kami ri' pa mak cha' ri Dios e lik kunimarisaj ri unimal rutzil uk'u'x paqawi' echiri' kukuy ri qamak? ²iNa e ta k'ana ri!! Ma e janipa ri na oj jinta chi puq'ab' ri mak, na ub'e ta k'enoq we k'a kojk'oji' chupa wa!. ³¿Na eta'am ta neb'a ralaq e janipa ri xqak'ul ri bautismo*, xoju'an xa jun ruk' ri Qanimajawal Jesucristo? Yey ruma wa!, xoju'an xa jun ruk' pa rukamik. ⁴Ruma k'u ri bautismo xqak'ulu, e pacha' junam ruk' ri Cristo xojkamik y xojmuqik, cha' jela' kojk'astaj lo che jun k'ak' qab'inik jela' pacha' ri Cristo xk'astaj lo chikixo'l ri ekaminaq ruma runimal uchuq'ab' ri Qaqaw Dios. ⁵Ma we x'an xa jun chiqe ruk' ri Cristo chupa rukamik, jek'ula' ri' xa jun qa'anom ruk' chupa ruk'astajib'al. ⁶Lik k'ut qeta'am e ri ojer qab'inik qasilab'ik xkam ruk' ri Cristo chwa ri cruz cha' jela' kasach uwach ruchuq'ab' ri mak paqawi' y jek'ula' ri mak na kataqan ta chi paqawi' ri'o. ⁷Ma e junq kaminaq chi che ri mak, ri' na jinta chi uchuq'ab' ri mak puwi!. ⁸Ma we xojkam junam ruk' ri Cristo,^h jek'ula' ri' lik kaqakojo k'o qak'aslem ruk' Rire wo'ora y chiqawach apanoq. ⁹Lik qeta'am k'ut, ri Cristo ruma xk'astaj lo chikixo'l ri ekaminaq, na kakam ta chik, ma ri kamik na jinta chi uchuq'ab' puwi Rire. ¹⁰Ma ruk' rukamik

^h 6:8 E pacha' xojkam junam ruk' ri Cristo ma Rire xkam paqak'axel ri'o.

xa jumul xusachisaj uwach ruchuq'ab' ri mak; yej rumá k'u xk'astajik, e kuloq'nimaj ri Dios ruk' ruk'aslema. ¹¹Jek'uri'la' k'ola chik'u'x ralaq e pacha' alaq kaminaq chi chwach ri mak yej alaq k'aslik re kaloq'nimaj alaq ri Dios, ma alaq re ri Cristo Jesúz, ri Qanimajawal. ¹²E uwari'che lik maya alaq luwar kataqan ri mak puwi ri cuerpo alaq, ma wa' xa ik'owel. Maya ne ib' alaq chupa taq ri rayib'al na utz ta uwach. ¹³Maya ne ri cuerpo alaq puq'ab' ri mak che u'anik ri na jusuk' taj. E ya'a ib' alaq puq'ab' ri Dios, ma alaq kaminaq chi chwa ri mak y alaq k'as che jun k'ak' b'inik silab'ik. Ya'a k'u alaq ri' ri cuerpo alaq puq'ab' ri Dios cha' ruk' wa' ka'an alaq ri lik jusuk' chwach. ¹⁴Ma ri mak na jinta chi uchuq'ab' re kataqan pawi' alaq y na jinta chi ne alaq chuxe' ri q'atb'al tzij re rutaqanik ri Dios tz'ib'ital kan rumá ri Moisés, ma wo'ora k'o alaq puq'ab' ri Dios rumá ri unimal rutzil uk'u'x Rire.

Qaya'a qib' che u'anik ri lik jusuk' chwach ri Dios

¹⁵¿Sa! k'u ri' ri kaqa'ano? ¿Kojmakun kami ri' ma ri q'atb'al tzij re rutaqanik ri Dios na jinta chi paqawi' yej e oj k'o puq'ab' ri Dios rumá ri unimal rutzil uk'u'x Rire? iNa e ta k'ana ri! ¹⁶¿Na eta'am ta neb'a alaq we kaya ib' alaq puq'ab' junq che u'anik janipa ri karaj rire, ri' e ku'ana patrón alaq y chirajawaxik k'u ri' kakoj alaq utzij? Jek'uri'la' we kaya ib' alaq puq'ab' ri mak che u'anik ri na utz taj, ri' kuk'am b'i alaq pa kamik. No'j echiri' kaya ib' alaq puq'ab' ri Dios re kakoj alaq utzij, wa' kuk'am b'i alaq che jun jusuk' b'inik silab'ik.

¹⁷Lik maltiox k'u che ri Dios, ma tob' ojertan xya' ib' alaq puq'ab' ri mak che u'anik taq ri rayib'al alaq; no'j wo'ora ruk' ronoje k'u'x alaq ya'om ib' alaq che u'anik taq ri saqil k'utunik xya' che alaq. ¹⁸Ruma k'u ri xel lo alaq puq'ab' ri mak, wo'ora e xya' ib' alaq che u'anik ri lik jusuk' chwach ri Dios.

¹⁹Xinya wa k'amb'al na'oj puwi ri patrón y ri aj chakib' cha' kaq'alajin ri kamb'l'ij y na k'ayew taj kamaj alaq usuk'. Kamb'l'ij k'u che alaq: Jela' pacha' rojertan xya alaq ronoje ri uchapom wi rib' ri cuerpo alaq che u'anik ri lik ch'ul y ri lik itzel uwach, jek'uri'la' wo'ora ya'a alaq ronoje ri uchapom wi rib' ri cuerpo alaq che u'anik janipa ri lik chom y lik jusuk' chwach ri Dios. ²⁰Ma rojertan echiri' k'a k'o alaq puq'ab' ri mak, na ya'om ta ib' alaq che u'anik ri lik jusuk' chwach ri Dios. ²¹¿Sa' ri xutiqoj che alaq janipa ri na utz taj x'an alaq

ojertan? Ma wo'ora kak'ix ne alaq che taq wa' wa kuk'am b'i jun pa kamik. ²²Ek'u wo'ora ruma alaq esam chi lo puq'ab' ri mak, xu'ana k'u alaq aj chakib' re ri Dios. Ri xutiqoj wa' che alaq e ri santowilaj b'inik silab'ik alaq; yey k'isb'al k'u re, e ri k'aslemal na jinta utaqexik. ²³Ma ri tojb'al re ri mak e ri kamik, no'l ri sipanik kuya ri Dios e ri k'aslemal na jinta utaqexik ruma ri Qanimajawal Jesucristo.

**Ri kataqan paqawi' na e ta chi ri mak,
e ri Ruxlab'ixel ri Dios pa qanima'**

7 ¹Kinch'a't uk' alaq hermanos, ri k'o na'oj alaq puwi taqanik. Eta'am k'u alaq wa': Ri taqanik xew k'o uchuq'ab' puwi juna tikawex echiri' wa tikawex k'a k'aslik. ²E pacha' juna ixoq k'ulanik. Rire k'o chux'e' ri tzij re ri k'ulanikil. Ruma k'u wa' k'o puq'ab' ri rachijil xaloq' k'a k'as ri rachijil. No'j we xkam rachi, rixoq na jinta chi puq'ab' ri rachijil. ³Jek'ula' ri', we rixoq kuyoj rib' ruk' jun chik achi yey k'a k'as ri rachijil, ri' kab'i'x che e jun ixoq na jusuk' ta rub'inik ma kamakun chirij ri tzij re ri k'ulanikil. No'j we xkam ri rachijil, rixoq kel chux'e' rutaqanik wa tzij; na kamakun ta k'u ri' chirij ri k'ulanikil we kak'uli' ruk' jun chik achi.

⁴Jek'ula' ralaq alaq nu hermanos, kaminaq chi alaq chwach taq ri Tzij Pixab' ruma rukamik ri Cristo*. Wa' ke'elawi na e ta chi ri Tzij Pixab' ri kataqan pawi' alaq. Ruma k'u ri', utz ku'an alaq re jun chik, wa' e ri Cristo, ri xk'astaj lo chikixo'l ri ekaminaq. Jek'ula' ri qab'inik lik k'o kutiqoj chwach ri Dios ruma oj k'o puq'ab' ri Cristo. ⁵Ma ojertan echiri' k'a oj k'o pa mak, ri rayinik na utz ta uwach xk'ojil' uchuq'ab' puwi ri qacuerpo. Ma echiri' ri Tzij Pixab' xuq'alajisaj chiqe sa' ri na utz taj, e más xqarayij kaqa'an ri na utz taj. Yey ri xutiqoj wa' chiqe e xojuk'am b'i pa kamik. ⁶No'j wo'ora na oj jinta chi chux'e' ri q'atb'al tzij re wa tzij, ma pacha' oj chi kaminaq che ri k'o paqawi' ojertan. Ek'u wo'ora ri'oj kaqaloq'nimaj ri Dios ruk' jun k'ak' qab'inik ruma ruchuq'ab' ri Ruxlab'ixel pa qanima', yey wa' na e ta chi pacha' ri qab'inik ojertan echiri' xqaj kaqa'an jusuk' che qib' chwach ri Dios ruma ri kaqataqej taqanik.

Rutzij Upixab' ri Dios kuq'alajisaj sa' taq ri qamak

⁷¿Sa' k'u ri' ri kaqab'i'ij? ¿E neb'a ke'eloq ri Tzij Pixab' na utz taj ma kuk'am lo ri mak? iNa e ta k'ana ri! Ma ri'in

xinweta'maj sa' ri mak ruma ri Tzij Pixab'; yey we tamaji ri Tzij Pixab', na kanweta'maj ta k'u ri' sa' ri mak. Ma ri'in na weta'am taj we mak ri rayinik we tamaji ri Tzij Pixab' kub'i'ij: «Marayij uwach ri na awe taj.»ⁱ ⁸Ruma k'u ri' ri taqanik, ri mak kuk'osoj ronoje itzel rayinik chupa ri wanima!. We tamaji k'u ri taqanik, ri mak na jinta uchuq'ab' panuwi!. ⁹E ri petinaq loq echiri' ri'in k'amaja! kanmaj usuk' ri Tzij Pixab', na jinta k'o kub'isoj nuk'u'x che. Pero xopon jun q'ij echiri' xinweta'maj sa' ri taqanik re ri Tzij Pixab' panuwi!. K'a chir'i' k'u ri' xumaj uchuq'ab' ri mak panuwi'; y xinmaj k'u usuk' in kaminaq chwach ri Dios ruma ri numak. ¹⁰E chinuwach ri'in, ri taqanik re ri Tzij Pixab' e kaya'w k'aslemal; no'j ri xuya chwe ri'in, e ri kamik. ¹¹Ma ri mak e xuchapab'ej ri taqanik y ruk' k'u wa!, xinusoko y jela' xuk'am lo ri kamik panuwi!. ¹²Kaq'alajin k'u ri' ri Tzij Pixab' re ri Dios lik santo yey taq ri taqanik re ri Tzij Pixab' lik santo, lik jusuk' y lik utz.

¹³Pero če nawi ke'eloq e ri utz xuk'am lo kamik panuwi? iNa e ta ri! Ma ri mak e xuchapab'ej ri utz y ruk' wa' xuk'am lo kamik panuwi!. Ruma k'u ri' ri taqanik re ri Tzij Pixab', xa jumul kaq'alajinik lik itzel uwach ri mak.

Qatukel ri'oj na kaqach'ij ta uchuq'ab' ri mak

¹⁴Qeta'am chi k'ut, ri Tzij Pixab' petinaq ruk' ri Dios. No'j ri'in xa weqam wulewal nupoqlajil, yey in ya'tal k'u puq'ab' ri mak. ¹⁵Na kan'an ta k'u ri' ri kuaj ri'in kan'ano; ma e ri tzel kanwilo, e kan'an ri!. Lik na kanmaj ta k'u usuk' su'b'e kan'an wa!. ¹⁶Yey echiri' e kan'an ri na kuaj taj, kanna' k'u ri' chinuk'u'x na utz ta ri kintajin che u'anik. Ruk' k'u ri' wa' kanjikib'a! uwach lik utz ri taqanik re ri Tzij Pixab!. ¹⁷Jela' k'u ri' e pacha' na in ta ri kin'anaw re ri na utz taj, ma e kataqan ri mak pa wanima!. ¹⁸Ri'in lik weta'am, wa in tikawex na jinta k'ana utz chwe we na jinta ri Dios wuk!. Ma tob' kuaj kan'an ri utz, pero nutukel na kanriq ta u'anik wa!. ¹⁹Ma na kan'an ta ri utz, ri lik kuaj kan'ano; e lik kan'an ri na utz taj, ri na kuaj taj kan'ano. ²⁰Jek'ula' ri', we e kan'an ri na kuaj taj, ri' na in ta ri kin'anaw re, ma e ri mak kataqan pa wanima' ri ka'anaw re. ²¹Jek'ula' tob' lik kuaj kan'an ri utz, e ri na utz taj ri kataqan panuwi!. ²²Na ruk' ta k'u ri', kuna' ri wanima' e lik chom

ⁱ 7:7 Éx. 20:17

rutaqanik Rutzij Upixab' ri Dios y lik kinki'kot che wa!. ²³Pero kann'a'o k'o jun chik tzij kataqan chwi ri nucuelpo; wa' e ruchuq'ab' ri mak. Ek'u wa' kach'o'jinik cha' na kankoj ta utzij ri kub'il'ij ri nuna'oj y jek'ula' inyututal pa mak. ²⁴iLik toq'o' nuwach ri'in! ¿China kesan we ri'in puq'ab' ri na utz taj k'o chwe, ri kink'amaw b'i pa kamik? ²⁵Lik kantioxij che ri Dios, ma xew Rire kato'w we'in, yey ku'an wa' ruma ri Jesucristo, ri Qanimajawal. Jek'ula' kanmaj usuk' lik chirajawaxik kanya wib' puq'ab' rutaqanik Rutzij Upixab' ri Dios; no'j echiri' kanya wib' puq'ab' ri rayinik re ri nucuelpo, ri' e kataqan ruchuq'ab' ri mak panuwi!.

Ri Ruxlab'ixel ri Dios e kojuto' che ri qab'inik qasilab'ik

8 ¹Ek'u wo'ora na jinta chi q'atb'al tzij re kamik pakiwi janipa ri e k'o puq'ab' ri Qanimajawal Jesucristo; wa' e ri na kitaqem ta chi ri rayib'al re ri na utz taj, ma e kitaqem sa' ri karaj ri Ruxlab'ixel ri Dios chike. ²Ma ri Ruxlab'ixel ri Dios kuya chomilaj k'aslemal ruma ri Qanimajawal Jesucristo, y e rutaqanik ri Ruxlab'ixel ri Dios pa qanima' ri xojesan lo chupa ruchuq'ab' ri mak y ri kamik. ³Yey rutaqanik ri Tzij Pixab' na jinta uchuq'ab' re kojresaj lo puq'ab' ri mak, ma ri'oj oj tikawex na jinta qakowil chwa ri mak. Ek'u ri na xuch'ij ta u'anik ri Tzij Pixab', ri Dios xu'ano echiri' xutaq lo Ruk'ajol che ruwachulew tojb'al re ri qamak, y xu'an tikawex che jela' pacha' ri'oj, no'j Rire na xmakun taj. Jek'ula', ruma rukamik jun tikawex, wa' e ri Jesús, ri Dios xuq'at tzij puwi ri qamak. ⁴Xu'an k'u wa' cha' utz kojb'in jusuk' chwach ri Dios jela' pacha' ri kub'il'ij ri Tzij Pixab'; ma ri'oj na e ta chi qataqem ri rayib'al re ri na utz taj, e qataqem sa' ri karaj ri Ruxlab'ixel ri Dios chiqe. ⁵Ma e taq ri kiya'om kib' che taq ri rayib'al re ri kitijil, e kakiya kina'oj puwi ri rayib'al na chom taj. No'j janipa ri kiya'om kib' puq'ab' ri Ruxlab'ixel ri Dios, ri' e kiya'om kina'oj puwi janipa ri karaj ri Ruxlab'ixel ri Dios. ⁶Ma we e lik kaqaya qana'oj puwi taq ri rayib'al re ri qati'jil, ri' kamik ri kuk'am lo chiqe. No'j we e lik kaqaya qana'oj puwi janipa ri karaj ri Ruxlab'ixel ri Dios chiqe, ri' kuk'am lo k'aslemal y utzil chomal chiqe. ⁷E janipa ri kiya'om kina'oj xew puwi taq ri rayib'al re ri kitijil, ri' e aj retzelal k'u'x chirij ri Dios. Ma rike na kakaj taj kakiya kib' che u'anik ri Tzij Pixab' re ri Dios, yey na kakich'ij tane u'anik wa!. ⁸Ek'u ri Dios

lik na kuk'ul ta uk'u'x ri kib'nik kisilab'ik janipa ri kiya'om kib' chupa ri rayib'al re ri na utz taj.

⁹No'j ralaq na ya'om ta chi ib' alaq chupa wa' wa rayib'al, ma e ya'om ib' alaq puq'ab' ri Ruxlab'ixel ri Dios, we paqtatzi wi k'o Rire pa anima' alaq. Yey we k'o k'u junq na jinta ri Ruxlab'ixel ri Cristo* pa ranima', wa' wa tikawex na re ta ri Cristo. ¹⁰No'j we k'o ri Cristo pa anima' alaq, ri' k'o chomilaj k'aslema alaq ruma ri u'anom alaq jusuk' chwach ri Dios, tob' ri cuerpo alaq kakam na ruma ri mak. ¹¹We k'o k'u pa anima' alaq ri Ruxlab'ixel ri Jun xuk'astajisaj lo ri Qanimajawal Jesucristo chikixo'l ri ekaminaq, ri' k'o jun q'ij Rire kuya jun k'ak' k'aslema che ri cuerpo alaq yey ku'an wa' ruma ri Ruxlab'ixel k'o pa anima' alaq.

¹²Ruma k'u la!, hermanos, chirajawaxik e kaqa'an ri utz y maqa'an ri na utz taj, ma ri'oj na oj jinta chi puq'ab' taq ri rayib'al re ri qati'jil. ¹³Ma we ya'om ib' alaq chupa wa', ri' e kuk'am lo ri kamik pawi' alaq. No'j we ruk' ruto'b'al ri Ruxlab'ixel ri Dios kakamisaj alaq taq ri rayib'al re ri ti'jil alaq, ri' k'o k'aslema alaq chwach ri Dios. ¹⁴Ma konoje ri kak'am kiwach ruma ri Ruxlab'ixel ri Dios, ri' e ralk'o'al ri Dios. ¹⁵Yey ri Ruxlab'ixel ri Dios xk'ul alaq, na e ta kuya tanchi alaq chi xi'in ib'; ma e ku'an ralk'o'al ri Dios che alaq, y jela' utz kaqab'i'ij che ri Dios: «iTat, Lal Nuqaw!» ¹⁶Ek'u ri Ruxlab'ixel ri Dios ri kajikib'an uwach pa qanima': Ri'oj oj chi ralk'o'al ri Dios. ¹⁷Yey ruma k'u oj ralk'o'al ri Dios, kaqak'ul ri b'i'tisinik u'anom ri Dios chike ri ralk'o'al, yey kaqak'ul k'u wa' junam ruk' ri Cristo. Pero lik chirajawaxik wi kaqatij na k'ax wo'ora pacha' ri xik'ow wi Rire, cha' jela' chiqawach apanoq, oj jun pa ri yakb'al uq'ij Rire.

¹⁸Yey chinuwach ri'in ri k'axk'ob'ik kaqatij ri'oj wo'ora na ku'maja ta k'enoq ruk' runimal uchomalil ri Dios, ri kaq'alajin quk' chiqawach apanoq. ¹⁹Ma e janipa taq ri 'anatal ruma ri Dios lik roye'em chik jampala' kaq'alajin kiwach ri e ralk'o'al ri Dios. ²⁰Ma ri q'atb'al tzij xu'an ri Dios pakiwi ri tikawex, xtzaq ne puwi taq ri 'anatal ruma ri Dios. Y ruma k'u ri', na e ta chi u'anom pacha' ri uch'ob'om lo ri Dios che ri jeqeb'al loq. E taq k'u ri 'anatal ruma ri Dios na xraj taj kaya'i' chuxe' wa q'atb'al tzij; na ruk' ta k'u ri', e ri Dios xuya chuxe' wa!. Pero e janipa taq ri 'anatal ruma ri Dios, k'a roye'em ri q'ij echiri' ri Dios kuyjb'a' na ronoje wa!. ²¹Ma kopon na jun q'ij e janipa

taq ri 'anatal ruma ri Dios, e la' junam kuk' ri e ralk'o'al ri Dios, keb'esax na lo chupa ri k'axk'ob'ik y puq'ab' ri kamik yej kaya'i' k'u unimal chomalil chike.

²²Qeta'am k'ut, e janipa ri 'anatal ruma ri Dios, e pacha' kajilow pa k'axk'ob'ik, jela' pacha' ku'an juna ixoq echiri' kutzir uwach ruk' uch'uti'n.^j ²³Y na xew ta k'o pa k'ax janipa ri 'anatal ruma ri Dios, ma jela' koj-jilow pa k'ax qonoje ri'o, ri ya'tal chi chiqe ri nab'e sapanik ub'i'tisim ri Dios, wa' e ri Ruxlab'ixel ri Dios pa qanima!. Yey lik k'a k'o ne ri qoye'em. E lik kaqarayij kopon ri q'ij echiri' ri Dios kuq'alajisaj qawach oj ralk'o'al Rire y karesaj k'u ri qacuerpo puq'ab' ri k'ax y ri kamik. ²⁴Ma echiri' xojkolob'etajik, xujeq kakub'l' pana qak'u'x che kaqak'ul na ri b'i'tisim lo chiqe ruma ri Dios y k'a qoye'em wa!. Yey we kaqab'l'ij k'o qoye'em, e ke'elawi ri' k'amaja' kaqak'ul ri qoye'em. Ma we jun uk'ulum chi ri roye'em, ¿su'chak k'u ri' k'a karoy'ej? ²⁵No'j we ri'oj kaqoy'ej na ri k'amaja' kaqilo, lik chirajawaxik k'u ri' kaqachuq'ub'ej qib' che roy'exik wa' ruk' kub'ulib'al qak'u'x.

²⁶Jek'ula', ri Ruxlab'ixel ri Dios kojuto'o echiri' na jinta qakowil, ma ri'oj na kaqariq ta utz'onoxik sa' ri kajawax che ri qak'aslem; pero Rire lik kach'aw paqawi' chwach ri Dios ruk' jilowem na kariqitaj ta k'ana ub'i'xikil. ²⁷Ek'u ri Dios, ri karil ronoje ri k'o pa qanima!, Rire lik kumaj usuk' sa' ri karaj ri Ruxlab'ixel, ma ri Ruxlab'ixel kach'aw paqawi' e chirij ri karaj ri Dios chiqe ri'oj ri oj re ri Dios.

Ruma ri Cristo kaqach'ij uchuq'ab' ronoje

²⁸Qeta'am k'ut, janipa ri k'ax kena'w re ri Dios, e taq ronoje ri keb'ik'ow chupa kato'b'ik cha' k'o kutiqoj chike, wa' e chike janipa ri esik'im ruma ri Dios re kaki'an ri karaj Rire. ²⁹Ma ri Dios ojertan lo ri' xuch'ob'o e k'o ri keb'ucha'o re keb'u'ana pacha' Ruk'ajol, cha' e Rire ri nab'e chikixo'l ruk'iyal e ralk'o'al ri Dios. ³⁰Yey taq wa' wa k'o uch'ob'om lo pakiwi', xeb'usik'ij k'u ri!. Ek'u wa xeb'usik'ij, xu'an jusuk' chike. Yey ri xu'an jusuk' chike, e xutak'ab'a' uwa kiq'ij.

³¹¿Sa! k'u ri' ri kaqab'l'ij che wa? We ri Dios k'o quk', ¿china ri k'o puq'ab' kuyak rib' chiqij? iNa jinta junooq! ³²Yey ri Dios na xuxu'yaj tane Ruk'ajol chiqe, ma xuya loq cha'

^j 8:22 Jn. 16:21

ko'l kam che ruwachulew quma qonoje ri oj aj mak. ¿Na kuya ta kami ri' chiqe junam ruk' Ruk'ajol, ronoje ri kajawax chiqe? iKuya'o! ³³ ¿China ri k'o puq'ab' kukoj kimak ri eb'ucha'om ri Dios? iNa jinta junog! Ma ri Dios e ka'anaw jusuk' chike. ³⁴ ¿China ri k'o puq'ab' kuq'at tzij paqawi'? iNa jinta junog! Ma ri Cristo kach'aw paqawi' chwach ri Dios, yej e Rire ri xkam quma ri'o. Y na xew ta wa', ma xk'astaj lo chikixo'l ri ekaminaq y wo'ora tz'ul puwikipedia' ri Dios.

³⁵ ¿K'o neb'a kesan qe'oj chupa ri rutzil uk'u'x ri Cristo? iNa jinta! Ma tob' kape k'axk'ob'ik o paxib'al k'u'x paqawi', tob' kojternab'ex ruk' k'ax, tob' na jinta qawa y na jinta qaq'u', tob' katewun k'ax paqawi' o kojkamisax ruk' espada, ina jinta k'o kojesan chupa! ³⁶ Ma jewa' ri tz'ib'ital kan pa Ruch'a'atem ri Dios:

Uma Rilal 'anom chiqe xaqi katewun ri kamik paqawi';

'Anom chiqe pacha' ri ka'an che ri b'exex

echiri' kak'am b'i pa kamik

Sal. 44:22

kacha!. ³⁷ Na ruk' ta k'u ri', lik kaqach'ij uchuq'ab' ronoje ruma ri Jun lik k'ax xojuna'o.

³⁸ Ruma k'u la', ri'in lik nujikib'am uwach na jinta k'ana kojesan chirij ri rutzil uk'u'x ri Dios. Na kojresaj taj tob' ne e ri kamik o ri k'aslemal, tob' ne e ri ángeles, ri k'o kiwach y ri k'o kichuq'ab!. Na kojresaj taj tob' ne e ri kojtajin che uk'ulumaxik wo'ora o ri kaqak'ulumaj chiqawach apanoq, ³⁹ tob' ne e ri e k'o lo k'a che ruwa kaj o ri e k'o lo k'a chux'e' rulew. Na jinta k'u k'o 'anatal ruma ri Dios kojesan chirij ri rutzil uk'u'x, ri xqak'ul ruma ri Cristo Jesús, ri Qanimajawal.

Ri tinamit Israel cha'tal ruma ri Dios

9 ¹Lik qatzij wa kamb'i'ij che alaq, ma in re ri Cristo* y na kan'an ta raq'ub'al. Lik kuna' k'u nuk'u'x qatzij ri kamb'i'ij, ma e ri Santowilaj Ruxlab'ixel ri Dios kak'amaw uwach ri nuna'oj. ²Qatzij k'ut ri'in lik kimb'isonik y ri k'ax k'o chinuk'u'x na kik'low taj ³ruma ri ki'anom ri e aj Israel, ri qatz-qachaq' qib' kuk!. Kanya ne wib' e kink'oij' ri'in chux'e' ri q'atb'al tzij re ri Dios y na e ta rike, tob' na jinta chi re ri Cristo chwe, we ta ne ruk' wa' kekolob'etaj rike. ⁴Ma raj Israel e utinamit ri Dios, yej e rike ri xeb'ucha' ri Dios re keb'u'an ralk'o'al chike;^k xuk'ut

^k 9:4 Éx. 4:22

k'u runimal uchomalil chikiwach y xu'an tzij kuk!. Chike rike xya'taj wi Rutzij Upixab' y xk'ut chike su'anik kaloq'nimax uq'l'ij ri Dios pa saqil wi. Yey taq rub'i'tisinik ri Dios u'anom, ke rike.
5 Rike e kalk'o'al kan ri qamam lik k'o kiwach ojertan.^l Yey chike k'u rike upeteb'em wi ri Cristo, Rucha'o'n lo ri Dios, ri xk'un che ruwachulew y xu'an tikawex. Yey Rire e Dios puwi ronoje taq ri k'olik. ¡Na jinta utaqexik lik nim uq'l'ij! ¡Amén*!

6 ¿Na u'anom ta neb'a ri Dios ri ub'i'tisim che rutinamit Israel?^m Pero na konoje ta ri e ralk'o'al kan ri Israelⁿ e saqil utinamit ri Dios. **7** Na xa ta ruma kipeteb'em che ri Abraham, e ralk'o'al ri Dios.^o Ma jewa' xub'i'l'ij ri Dios che ri Abraham: «Xew che rak'ajol Isaac kakipeteb'ej wi lo rawalk'o'al»^p xcha!. **8** Na konoje ta k'u ri kipeteb'em che ri Abraham, e ralk'o'al ri Dios; ma xew e ralk'o'al ri Dios ri keb'alax chirij rub'i'tisinik Rire. **9** Ma ri b'i'tisinik xu'an ri Dios che ri Abraham e wa!: «Jewa' pa jun junab' kink'un tanchik, yey ek'u ri' rawixoqil Sara k'o chi jun ralab!»^q xcha!.

10 Y na xew ta wa!, ma echiri' ruma ri qamam Isaac ri Rebeca xkanaj yewa' ixoq, xeb'umatzej eyo'xab!. **11** Yey k'amaja' ne keb'alax rike y k'amaja' ne kaki'an ri utz o ri na utz taj echiri' ri Dios xucha' jun chike. Jek'ula' kaq'alajinik e ku'ana na janipa ri uch'ob'om lo ri Dios; y wa' na e ta ruma ri kaki'an ri winaq, ma puq'ab' Rire k'o wi kucha'o china ri karaj kusik'ij. **12** Ma ri Dios xub'i'l'ij che ri Rebeca: «Ri chaq'ixel e kak'oji' más uwach chwa ri atzixel»^r xcha!. **13** Jek'ula' ku'ana pacha! ri tz'ib'ital kan puwi ri ub'i'im lo ri Dios:

E ri chaq'ixel Jacob ri k'ax xinna'o;
 no'j ri atzixel Esaú, tzel xinwilo
 xcha!.

Mal. 1:2-3

Puq'ab' ri Dios k'o wi china ri kucha'o

14 ¿Sa! k'u ri' ri kaqab'i'l'ij ri'oj puwi wa'? ¿E nawi na jusuk' ta ri ku'an ri Dios? ¡Na e ta ri!! **15** Ma jewa' xub'i'l'ij ri Dios che ri Moisés ojertan:

^l **9:5** Wa' e ri Abraham, ri Isaac y ri Jacob. ^m **9:6** Tob' e k'i ri e aj Israel na xkikoj taj we ri Jesús e Ucha'o'n lo ri Dios, wa' na e ta ke'elawi na jinta uchak ri xub'i'tisij lo ri Dios chike. Gn. 12:3; Gl. 3:8 ⁿ **9:6** “Israel” e b'i'aj xukoj ri Dios che ri Jacob. Rire e uk'ajol ri Isaac y umam ri Abraham.
o **9:7** Na xew ta ri Isaac e uk'ajol ri Abraham, ma xek'oji' jujun chik uk'ajol. Gn. 25:1-2,12 ^p **9:7** Gn. 21:12 ^q **9:9** Gn. 18:10 ^r **9:12** Gn. 25:23

We k'o junoq kuaj Ri'in kanto'o ruma ri rutzil nuk'u'x,
e ri' ri kanto'o.

Y we k'o junoq kuaj Ri'in kank'ut ri k'axna'b'al nuk'u'x che,
che ri' rire kank'ut wi ri k'axna'b'al nuk'u'x Éx. 33:19

xcha!. ¹⁶E uwari'che echiri' k'o karaj kuya ri Dios che juna tikawex, na e ta ruma lik kacha uk'u'x wa tikawex che o ruma lik kutij uq'ij cha' k'o kuk'ulu; ma e ruma ri k'axna'b'al uk'u'x ri Dios. ¹⁷E pacha' ri tz'ib'ital kan chupa Ruch'a'tem ri Dios echiri' ri Dios xub'i'ij che ri faraón*: «Ri'in xin'an taqanel chawe cha' kank'ut ri nuchuq'ab' pawl' ri'at y cha' katzijox k'u ri nub'i' che ronoje ruwachulew»^s xcha!. ¹⁸Q'alaj k'u ri' ri Dios ruma ri k'axna'b'al uk'u'x kuto' china ri karaj kuto'o. Yey we Rire karaj ku'an pacha' ab'aj che ri ranima' junoq, jela' ku'an che.

¹⁹Laj k'o k'u junoq jewa' kub'i'ij chwe: «We na jinta junoq kach'ijow uq'atexik janipa ri karaj ri Dios, ¿su'b'e k'u ri' ri Dios kukoj kimak ri tikawex we rike xew e kaki'an ri xeb'utaq Rire che?» ²⁰Ek'u ri'in kank'ul uwach: «Achi, ¿sa' ko rawach ri'at cha' katyajan chirij ri Dios? Ma na utz taj we ri xaro ulew kub'i'ij che ri ka'anaw re: ¿Su'chak jewa' x'an la chwe?» ²¹E ri kachakun ruk' xoq'o'l, ¿na jinta neb'a puq'ab' ku'an ruk'
ri xoq'o'l sa' ri karaj ku'ano? Ma we Rire karaj che ri xoq'o'l ku'an keb' xun, jun lik xa q'alaj pa kachapab'ex wi y ri jun chik xa tob' pa kachapab'ex wi, e ku'an ri!. ²²Jek'ula' ri' ri Dios k'o puq'ab' sa' ri karaj ku'an kuk' ri winaq. ¿Sa' k'u kaqab'i'ij we ri Dios xraj kuk'ut ri royowal y ri unimal uchuq'ab' pakiwi raj makib' yey na ruk' ta k'u ri', e xuk'ut ri unimal uk'u'x chike ri taql chike katzaq ri royowal pakiwi' y kasach kiwach? ²³Y jela' xu'ano k'utub'al re ri unimal uchomalil. Ma xuk'ut ri k'axna'b'al uk'u'x chike ri eb'ucha'om chi uloq re kek'oji' ruk' pa ri chomilaj luwar chila' chikaj. ²⁴Chike k'u ri xu'an wi wa', xeb'usik'ij; y ri'oj oj jujun chike. Y wa' na xew ta xu'an kuk' ri e aj judi'ab', ma xu'an kuk' ri na e ta aj judi'ab'. ²⁵Ma jewa' ri xutz'ib'aj kan ri q'alajisanel Oseas puwi ri xub'i'ij ri Dios:

Chike ri na e ta nutinamit ojertan,
wo'ora kamb'i'ij: «Ri'ix, ix nutinamit.»

Y chike ri na k'ax ta kena'ik,
wo'ora kamb'i'ij: «Ri'in k'ax kixinna'o.»^t

Os. 2:1

^s 9:17 Éx. 9:16 ^t 9:25 1P. 2:10

26 Y chupa k'u ri luwar pa xb'i'x wi chike:

«Ri'ix na ix ta nutinamit,»

chila' k'u ri' kab'i'x na chike e ralk'o'al ri Dios k'aslik.

Os. 1:10

27 Yey jela' ri xutz'ib'aj kan ri q'alajisanel Isaías pakiwi raj Israel:

Tob' ri kik'iyal ri tinamit Israel

keb'u'ana pacha' ruk'iyal sanyeb' k'o chuchi' ri mar,
xa e chi jumutz^u ri kekolob'etaj chike.

28 Ma ri Dios Qajawxel kuq'at tzij pakiwi ri tikawex che
ruwachulew e chirij janipa ri ub'i'im kanoq,

y ku'ana wa' ruk' usuk'likil y na kamayin ta che u'anik

Is. 10:22-23

xcha!.

29 Yey jewa' xutz'ib'aj kan ri q'alajisanel Isaías ojertan:

Ri Dios Qajawxel, ri lik k'o uchuq'ab' puwi ronoje,
we tamaji xeb'ukolob'ej kan jumutz chike ri qatinamit
che ri kamik,

ri' kaqak'ulumaj pacha' ri ka'ib' tinamit Sodoma y

Gomorra, ri xsachisax kiwach^v

Is. 1:9

xcha!.

**Ri Dios ku'an jusuk' chike ri na e ta aj Israel
ruma ri kub'ulib'al kik'u'x ruk'**

30 ¿Sa' k'u ri' ri kaqab'i'ij che ronoje wa'? Ma ojertan loq ri
na e ta aj judi'ab' na xkitzukuj taj keb'u'ana jusuk' chwach ri
Dios; yey wo'ora ri Dios xu'an jusuk' chike ruma ri kub'ulib'al
kik'u'x ruk!. **31** No'j ri e aj Israel lik xkitij uq'ij keb'u'an jusuk'
chwach ri Dios ruma kakitaqeja taq ri taqanik re ri Tzij Pixab';
na ruk' ta k'u ri', na xeb'u'ana ta jusuk' chwach ri Dios.

32 ¿Su'chak jewa' xkik'ulumaj? E ruma na xkub'i' ta kik'u'x
ruk' ri xu'an ri Dios cha' ku'an jusuk' chike. Ma xkich'ob'o e
keb'u'an jusuk' chwach ri Dios ruma taq ri kaki'ano. Y jek'ula'
e pacha' xkichiq kib' puwi ri jun Ab'aj ri lik e k'o ketzaq puwi!
33 Ma jewa' tz'ib'ital kan chupa Ruch'a'tem ri Dios puwi wa
Ab'aj:

Kankoj k'u chila' Sion* jun Ab'aj.^w

Is. 28:16

^u 9:27 Ro. 11:5 ^v 9:29 Gn. 19:1-28 ^w 9:33 "Ab'aj": Wa' ke'elawi e ri
Qanimajawal Jesucristo. 1P. 2:6-8

Wa'lik e k'o taq ri kakichiq kib' che;
y lik e k'o taq ri ketzaq puwi wa nimalaj Ab'aj. Is. 8:14-15
No'j janipa k'u ri kakub'il' kik'u'x ruk',
na kek'ixb'esax taj
ma kakik'ul na ri koye'em che Rire Is. 49:23
kacha!.

10 ¹Kamb'i'ij che alaq hermanos, paqatzij wi ri lik kurayij nuk'u'x y ri lik kantz'onoj che ri Dios pakiwi ri e aj Israel e cha' rike kakiriq ri kolob'etajik. ²Ril'in kamb'i'ij ri wilom chike: Rike lik kakitij uq'ij kek'ojo' chi utz chwach ri Dios, pero wa' na kaki'an ta ruk' saqil na'ojo. ³Ma na kakaj taj kakimaj usuk' su'anik ri Dios ku'an jusuk' chike ri tikawex; ri kakaj e keb'u'ana jusuk' xa pa ke rike. Y na kiya'om ta k'u kib' ka'an jusuk' chike jela' pacha' ri karaj ri Dios. ⁴Yey ri Tzij Pixab' katz'aqat uwach ruk' ri Cristo*; jek'ula' china ri kakub'ii uk'u'x ruk' Rire, e ka'an jusuk' che chwach ri Dios.

⁵ E puwi ri ku'ana jusuk' ri tikawex ruma kutaqej ri Tzij Pixab', jewa' xutz'ib'aj ri Moisés:

China ri ka'anaw re ronoje ri kub'ilij ri Tzij Pixab',
ri' k'o uk'aslema chwach ri Dios rumá ku'an wa!, Lv. 18:5

⁶No'j puwi ri ku'aná jusuk' ri tikawex ruma ri kub'ulib'al k'u'xaj, jewa' kub'i'ij pa Ruch'a'tem ri Dios: «Mab'i'ij pa awanima': ¿China k'u ri ke'ek k'a chila' chickaj^x che uk'amik lo ri Cristo?» ⁷O «¿China k'u ri kaqaj k'a chupa ri siwan katz'lirir upa che uk'amik lo ri Cristo chickixo'l ri ekaminaq?» ⁸Na kajawax taj ke'ek junooq, ma ¿sa' ri' ri kub'i'ij pa Ruch'a'tem ri Dios? Jewa' kub'i'ij:

Rutzij ri Dios lik xa naqaj k'o wi chawe.

K'o chupa rawanima' y kel lo pachi! Dt. 30:14

Ek'u ch'a'tem wa' ri kaqatzijoj ri'oj puwi ri kub'ulib'al k'u'xaj:
9 We ri'at kaq'alajisaj ruk' ruchi' aquj: «Ri Jesús e Wajawal» y
kakoj k'u chupa rawanima! Rire xk'astaj lo rumá ri Dios chikxo'l
ri ekaminaq, ri' katkolob'etajik. 10 Ma pa ri qanima' kaqakoj wi
wa' cha' koju'an jusuk' chwach ri Dios; yej ruk' k'u ruchi' qaquel,
kaqaq'alajisaj Rire e Qajawal cha' jela' kojkolob'etajik. 11 Ma
Ruch'a'tem ri Dios jewa' kub'l'ij puwi ri Cristo:

China ri kakub'i' uk'u'x ruk', na kak'ixb'esax taj
ma kuk'ul na ri roye'em che Rire

^x 10:6 Dt. 30:12

kacha!. ¹²Echiri' kub'i'ij «china», wa' ke'elawi tob' e aj judi'ab' o na e ta aj judi'ab', ma xaqi junam kiwach. Ma ri Qanimajawal e Kajawal ke konoje, tob' junwi taq ri kitinamit. Yey Rire kuya ri unimal rutzil uk'u'x chike konoje ri kakitz'onoj to'b'al ke che. ¹³Ma Ruch'a'tem ri Dios jawa' kub'i'ij:

E janipa ri kakitz'onoj kolob'etajik
chupa rub'i' ri Qanimajawal,
ri' kekolob'etaj na

Jl. 2:32

kacha!.

¹⁴ ¿Su'anik k'u ri' kakitz'onoj kolob'etajik chupa rub'i' ri Qanimajawal we na kikojom ta rub'i' nab'e? ¿Yey su'anik kakikoj rub'i' we na kitom ta puwi Rire? ¿Yey su'anik kakita ri tzijonik puwi Rire we na jinta junoq katzijow re chike?
¹⁵ ¿Yey su'anik e k'o ri ketzijon puwi ri Qanimajawal we na jinta junoq kataqaw b'i ke cha' kaki'an wa tzijonik? E pacha' ri tz'ib'ital kan chupa Ruch'a'tem ri Dios:

iLik chom ri kik'unik ri kakik'am lo ri tzijonik
re ri utzil chomal,
ri kek'un che utzijoxik ri Utzilaj Tzij!

Is. 52:7

kacha!. ¹⁶No'j na konoje ta k'ut xekojow re ri Utzilaj Tzij xtzijox chike. E pacha' ri xub'i'ij kan ri Isaías:

Qajawal, iк'o nawi junoq kojoyom re ri qatzijom chik?

Is. 53:1

xcha!. ¹⁷Ri kub'ulib'al kik'u'x ri tikawex kujeqo echiri' kakita ri katzijox chike; yey wa' wa kakito, e Ruch'a'tem ri Dios puwi ri Cristo. ¹⁸No'j kantz'onoj k'ut: ¿Na xkita ta nawi ri Utzilaj Tzij? iQatzij, xkito! Ma e pacha' ri kub'i'ij Ruch'a'tem ri Dios:

Che ronoje ruwachulew xtataj wi ri kiqu!
ri xetzijon puwi ri Dios;
y ri kich'a'tem oponinaq pa ronoje luwar
che ruwachulew'

Sal. 19:4

kacha!. ¹⁹Kantz'onoj tanchi k'ut: ¿Raj Israel na keta'am ta nawi wa'? iKeta'am! Nab'e na, e pacha' ri xutz'ib'aj kan ri Moisés puwi ri xub'i'ij lo ri Dios chike raj Israel:

^{y 10:18} Wa jun versículo re Salmos e kach'a't chwi taq ri ch'umil, ri kakiq'alajisaj ruchuq'ab' y ruchomalil ri Dios y keb'ilitaj pa ronoje luwar che ruwachulew. Jek'ula' ri Pablo xujunimaj wa' ruk' rutzijoxik ri Utzilaj Tzij re ri Dios che ronoje ruwachulew.

Ri'in kan'an chiwe ku'an k'ax ik'u'x
 chirij jun "tinamit" na tinamit taj;
 kampetisaj iwoyowal chirij jun tinamit
 na jinta keta'am puwi ri Q'ijsaq^z Dt. 32:21
 xcha! ²⁰Jek'ula!, ri Isaías xuch'ij ub'l'i'xikil ri ub'i'im lo ri Dios
 pakiwi ri na e ta aj Israel:
 Xinriqitaj k'u kuma ri na kinkitzukuj taj,
 yey xinq'alajisaj k'u wib' chikiwach
 ri na xinkitz'onob'ej taj Is. 65:1
 xcha!.
²¹No'j pakiwi raj Israel, jewa' xub'i'ij lo ri Dios:
 Lik xinelaj chike jun tinamit
 e aj palajiy tzij y e titz'itaq
 cha' ketzelej tanchi lo wuk! Is. 65:2
 xcha!.

Ri Dios na roq'otam ta rutinamit

11 ¹Ek'u wo'ora kantz'onoj: ¿E nawi xroq'otaj kan
 ri Dios rutinamit Israel? iLik q'alaj na xroq'otaj
 taj! Ma ri'in in aj Israel, in ralk'o'al kan ri Abraham, in
 jun chike taq kan ri ralk'o'al ri Benjamín;^a yey ri'in na
 xinoq'otax ta kan rumá ri Dios. ²Ri Dios, lik ojertan lo
 ri' xuch'ob' raqan ku'an utinamit chike raj Israel; y k'a e
 u'anom wo'ora, na roq'otam ta kan rutinamit Israel. ³Na
 eta'am ta neb'a alaq ri kub'i'ij Ruch'a'tem ri Dios puwi ri
 xub'i'ij ri Elías echiri' rire xch'a't chwach ri Dios chikij ri e
 aj Israel? Ma jewa' xub'i'ij:

³Lal Qajawal Dios, raj Israel e xekamisan
 ke ri q'alajisanelab' e la
 y xkiwulij taq ri altar* e la.
 Xew chi k'u ri'in in kanajinaq kanoq
 y kakaj ne kinkikamisaj 1R. 19:10,14
 xcha!.

⁴¿Yey sa' k'u ri' ri xuk'ul uwach ri Dios che ri Elías?
 Xub'i'ij:

^z **10:19** Chikiwach ri e aj Israel, xew taqal chike rike kakik'ul ri rutzil
 uk'u'x ri Dios. Ruma wa' xpe koyowal echiri' ri Dios xuk'ut ri rutzil uk'u'x
 chike taq ri tinamit che ruwachulew. ^a **11:1** Raj Israel e ralk'o'al kan ri
 Abraham, yey ri Benjamín e jun chike ri e uxikin-umam kan ri Abraham.

Na xew ta ri'at, ma k'a e k'o chi kan wuqub' mil achijab'
 eb'enukolob'em cha' kinkiloq'nimaj Ri'in yej rike na
 exuki'naq ta k'ana chwach ri tiox Baal 1R. 19:18
 xcha ri Dios che.

⁵Jek'ula' wo'ora k'a e k'o chi kan jumutz chike raj Israel
 echa'tal kan ruma ri unimal rutzil uk'u'x ri Dios. ⁶Yey we
 echa'tal ruma ri unimal rutzil uk'u'x ri Dios, ri' na e ta ruma
 juna chak ki'anom rike. Ma we ta e ri', ri unimal rutzil uk'u'x
 ri Dios na kajawax taj. ⁷¿Sa' k'u ri' ri kaqamaj usuk' che wa'?
 Lik e k'i chike ri tinamit Israel k'amaja' kakiriq ri ketajin lo
 che utzukuxik, wa' e su'anik keb'u'an jusuk' chwach ri Dios.
 No'j ri xeriqow re, e ri echa'om chi lo ruma ri Dios. Ek'u ri
 nik'aj chik x'an pacha' ab'aj che ri kanima!. ⁸Ma e pacha' ri
 tz'ib'ital kan pa Ruch'a'tem ri Dios:

Ri Dios xu'an chike pacha' kawar kiwach

 chwach taq ri karaj Rire; Is. 29:10

y k'a waql'ij ora tob' ketzu'nik,
 na kakil ta ri kuk'ut ri Dios chikiwach;

tob' ketanik, na kakita ta ri kub'i'ij ri Dios chike. Dt. 29:4

⁹E pacha' ri xub'i'ij ri David ojertan pakiwi ri tzel xeb'ilow re:

Ri nimaq taq nimaq'ij kaki'ano,
 chu'ana pacha' ko'k y pacha' ra'al re ketzaq chupa,
 y jela' keya' pa k'axk'ob'ik.

¹⁰Chu'ana k'u q'equ'm rupa ri kiwach

 cha' na kakil ta ri kuk'ut ri Dios chikiwach;
 Yey kanaj na kanoq e ri' xaqi k'uyuk'ik chi ri kij
 ruma ri keqa'n lik al Sal. 69:22-23

xcha!.

Ri k'amb'al na'ojo puwi ri che' re olivo

¹¹Kantz'onoj k'ut: ¿Ri kitzaqib'al raj Israel^b e nawi cha' asu
 na keyaktaj ta chik? iNa e ta k'ana ri! Ma ruma ri kitzaqib'al
 rike, e xk'un ri kolob'etajik chike ri na e ta aj Israel, cha' jela'
 raj Israel kakijeq kakirayij kekolob'etaj pacha' ri na e ta aj
 Israel. ¹²Yey we ruma k'u ri tzaqib'al y ri jaljob'ik ke raj Israel,
 lik chom ri xkik'ul taq ri tinamit re ruwachulew, imak'uwari'
 e más chom ri kakik'ul taq ri tinamit echiri' konoje ri e aj
 Israel kositzelej tanchi kitzij chwach ri Dios!

^b 11:11 Raj Israel xetzaqik ma na xkub'i' ta kik'u'x ruk' ri Cristo*.

¹³K'o k'u ri kuaj kamb'l'ij che alaq ri na alaq ta aj Israel. Ri'in in taqo'n re ri Jesús chike ri na e ta aj Israel. Ruma k'u wa', lik k'ax kanna' wa chak ya'om panuq'ab!. ¹⁴Yey ri lik kuaj ri'in chike raj Israel, ri e watz-nuchaq!, e kakirayij pan ri k'ulum ralaq y jek'ula' kekolob'etaj na jujun chike. ¹⁵Ma we ri tzaqib'al ke raj Israel xuya luwar cha' uk'iyal tikawex che ruwachulew xk'oji' utzil chomal chikiwach ruk' ri Dios, ḥsa' k'u ri' ri kuk'am loq echiri' raj Israel kek'ul tanchi ruma ri Dios? iE kuk'am lo k'aslemał chike ri ekaminaq chwach ri Dios!

¹⁶We junq kuya puq'ab' ri Dios ri nab'e pam kesax che ri q'or, wa' e k'utub'al re ronoje ri q'or re ri Dios.^c Yey we chom ri ratz'ayaq juna che', jenela' ri' chom taq ruq'ab!^d

¹⁷Ek'u che ri saqil che' re olivo (wa' e ke'elawi rutinamit ri Dios e aj Israel) xjoq'ix b'i jujun uq'ab' (wa' e ke'elawi raj Israel na kikojom ta rub'i' ri Cristo). Yey puk'axel ri xjoq'ix b'i, e xnak' jujun uq'ab' che' re olivo xa re pa taq juyub' (wa' e ke'elawi ralaq hermanos, ri na alaq ta aj Israel). Ek'u wo'ora e pacha' kak'ul alaq ri saqil uwa'al che' re olivo, ri kel lo che ri ratz'ayaq. ¹⁸Pero mach'ob' ne alaq we más k'o wach ralaq chikiwa ri saqil uq'ab' ri che' xeoq'ix b'i. Ma we ka'an nim che ib' alaq, mik'ow chik'u'x alaq na e ta ralaq ri k'asb'ayom re ri ratz'ayaq ri che', ma e ne ri ratz'ayaq ri k'asb'ayom e alaq.

¹⁹Laj e k'o jujun chixo'llib'al alaq jewa' kakib'iij: «Jujun uq'ab' ri che' re olivo xjoq'ix b'i cha' jela' e kojnak' kan ri'oj pakik'axel» kacha alaq. ²⁰Qatzij, pero wa' xjoq'ix b'i ruma na jintu kub'ulib'al kik'u'x ruk' ri Qanimajawal. No'j k'u ralaq xtiki' kan alaq xa ruma ri kub'ulib'al k'u'x alaq ruk' ri Qanimajawal. E uwari'che, ma'an nim che ib' alaq; e k'ola xi'in ib' uk' alaq chwach ri Dios. ²¹Lik chajij k'u ib' alaq, ma we ri Dios xujoq'ij b'i taq ri saqil uq'ab' che' (wa' e ri e aj Israel na xkub'i' ta kik'u'x ruk' ri Qanimajawal), jek'uri'la' ku'an che ralaq we jela' ka'an alaq pacha' ri xki'an rike.

²²Chilape k'u alaq ri': Ri utzilaj rutzil uk'u'x ri Dios yeystewul ri royowal. Ma lik k'o utewul ri royowal Rire echiri' kayaktaj chirij ri na utz taj, jela' pacha' ri xu'an kuk' ri

^c 11:16 Nm. 15:17-21 ^d 11:16 Wa keb' k'amb'al na'oj puwi ri q'or y puwi ri che' ke'elawi: Ri Abraham, ri Isaac y ri Jacob echa'tal ruma ri Dios. Ruma k'u wa', ri kalk'o'al kan rike, e re ri Dios.

xejaljob'ik. No'j ri utzilaj rutzil uk'u'x e ri kuk'ut che ralaq we katiki' alaq chupa wa rutzil uk'u'x. Yey we na e ta k'u ka'an alaq ri', kajoq'ix ne ub'i ri' ralaq pacha' ri xkik'ulumaj rike. ²³Yey we ne ri e aj Israel kakitzelej kitzij y kakub'i' kik'u'x ruk' ri Qanimajawal, kenak' tanchi che ri saqil che', ma ri Dios puq'ab' k'o wi ku'an wa!. ²⁴Ma ralaq, ri xset lo alaq che jun che' re olivo lik rewi xa re pa taq juyub', xnak' k'u alaq ruma ri Dios che ri saqil che' re olivo tob' wa' na che'ul ta alaq. We ri Dios xuriq k'u unak'ik alaq che jun che', lik na k'ayew ta k'u ri' che Rire kunak' tanchi ri saqil uq'ab' che ri che' pa petinaq wi.

Ri kikolob'etajik raj Israel

²⁵Hermanos, ri Dios k'o ri uch'ob'om chi lo raqan pakiwi raj Israel, yey wa' na q'alajisam ta lo ojertan. Ek'u wo'ora lik kuaj ri'in keta'maj ralaq wa' cha' na ka'an ta nim che ib' alaq. Ri kik'ulumam raj Israel, tob' na konoje taj, e ri x'an pacha' ab'aj che ri kanima', ma na kakaj ta kakikoj rub'i' ri Cristo. Yey jek'ula' ki'anom k'a echiri' katz'aqat na ri kik'iyal ri na e ta aj Israel kakiya kib' puq'ab' ri Cristo. ²⁶K'a tek'uchiri' konoje raj Israel kekolob'etaj na, ma jewa' tz'ib'ital kan pa Ruch'a'tem ri Dios:

K'a chila' Sion* kape wi ri kayolopin lo ke ri tikawex
y keb'eresaj na k'u lo ri e ralk'o'al kan ri Jacob chupa ri
ch'ulilaj mak.^e

²⁷Ek'u nutzij wa' kan'an Ri'in kuk'
echiri' kankuy na ri kimak *Jer. 31:33-34*
kacha ri Dios.

²⁸Na ruk' ta k'u ri', raj Israel xeb'u'ana e aj retzelal k'u'xaj chirij ri Dios ruma na xkaj taj kakikoj ri Utzilaj Tzij. Ek'u ri' wa' xuya luwar che ralaq ri na alaq ta aj Israel cha' utz kaqib' alaq ruk' ri Dios. No'j ri Dios k'a k'ax keb'una' raj Israel ma xeb'u'cha' lo ri kati'-kimam ojertan. ²⁹Ma e janipa ri sapanik y ri sik'ib'al u'anom ri Dios che rutinamit,^f wa' na karesaj ta chi k'enoq.

³⁰Ralaq ri na alaq ta aj Israel, rojertan na xkoj ta alaq utzij ri Dios. No'j wo'ora e raj Israel ri na kakikoj ta utzij; y ruma k'u wa', ya'tal che ralaq kak'ul alaq ri k'utub'al re ri rutzil

^e 11:26 Ri Dios xujal rub'i' ri Jacob y xukoj "Israel" che. ^f 11:29 Ro. 9:4-5

uk'u'x ri Dios. ³¹Jek'uri'lla!, wo'ora rike na kikojom ta utzij ri Dios; yey ruma ri rutzil uk'u'x ri Dios che ralaq, chiqawach apanoq ri Dios kuk'ut tanchi ri rutzil uk'u'x chike rike. ³²Ma ri Dios xuq'alajisaj konoje ri tikawex junam kiwach e aj palajiy tzij, cha' jela' kuk'ut ri rutzil uk'u'x chike konoje.

³³ iJanipa lo umajom rub'eyomalil y runa'oj ri Dios yey taq ri reta'am Rire; ronoje wa' lik na jinta utaqexik! iNa jinta ne k'ana junoq kach'ijow umajik usuk' janipa ri uch'ob'om y ri u'anom Rire! ³⁴Ma jewa' kub'i'ij Ruch'a'tem ri Dios:

¿K'o nawi junoq umajom usuk' ronoje runa'oj ri Dios
Qajawxel?

¿K'o nawi junoq xya'w una'oj Rire? iNa jintaj! Is. 40:13
kacha!. ³⁵Yey kub'i'ij:

We k'o junoq kasipan che ri Dios,
¿chirajawaxik nawi che ri Dios kuya lo ri rajil uk'axel che?
iNa chirajawaxik ta che!^g Job 41:11

³⁶ Ma janipa taq ri k'olik, ruk' Rire petinaq wi;
ma ronoje 'anatal ruma Rire y e re yakb'al uq'ij Rire.
iLik taqal k'u ri' che kayak uq'ij na jinta utaqexik! iAmén*!

**Ri saqil qab'inik qasilab'ik
ri kub'ul qak'u'x ruk' ri Cristo***

12 ¹Hermanos, ri Dios lik uk'utum ri unimal rutzil uk'u'x che alaq. Ruma k'u wa', lik kantz'onoj che alaq ya'a ronoje ri cuerpo alaq puq'ab' ri Dios pacha' juna qasa'n k'aslik,^h na jinta k'ana ch'ul che y lik kuk'ul uk'u'x Rire; ma wa' e uloq'nimaxik taqalik ka'an ralaq che. ²Ma'an chi e alaq pacha' ri kaki'an ri winaq re ruwachulew waq'ij ora. E ya'a alaq luwar che ri Dios kujalk'atij ri na'oj alaq y ku'an k'ak' che ronoje ri b'inik silab'ik alaq. Jela' k'u ri' keta'maj alaq y ka'an alaq janipa ri utz karaj ri Dios che alaq; wa' e ri lik kuk'ul uk'u'x Rire y e ri lik jusuk' chwach.

³Ruma k'u ri unimal rutzil uk'u'x ri Dios, ya'tal lo chwe ri'in kamb'i'ij che onoje alaq: Lik ma'an nim che ib' alaq ruk' ri uya'om ri Dios paq'ab' alaq. Puwi ri ya'tal che alaq,

^g 11:35 1Cr. 29:14 ^h 12:1 Rojertan xya'i' chwach ri Dios qasa'n ke awaj, yey wa' kekamisaxik y keporoxik. No'j wo'ora ri qasa'n kutz'onoj ri Dios e ri'oj, yey Rire na karaj ta ri kamik qe'oj; ri karaj e kaqaya ronoje puq'ab' Rire: ri qacuerpo, ri qab'inik y ri qak'aslem.

mik'ow uwi' ri kach'ob' alaq chwa ri taqal che alaq; e ch'ob'o alaq rusuk' puwi taq ri uya'om ri Dios chijujunal alaq ruma ri xkub'i' k'u'x alaq ruk'. ⁴Ma jela' pacha' ri qacuerpo xa jun u'anom tob' lik k'i uchapom wi rib', pero junwi taq ri kichak ronoje ri chapayom re; ⁵zek'uri'l'a', ri'oj, tob' lik oj k'i, xa jun qa'anom ruk' ri Cristo, y qonoje k'u ri' kojajawax taq chiqawach. ⁶Ek'u ri Dios, jalajuj taq rusipanik uya'om chiqe chiqajujunal cha' kaqa'an ruchak; wa' e chirij taq ri karaj Rire chiqe ruma ri unimal rutzil uk'u'x. E uwari'che, ri ya'tal che kaq'alajisan puwi runa'oj ri Dios, chu'ana xew e chirij ri b'i'tal che ruma ri Dios. ⁷Ri ya'tal che lik keb'uto' jujun chik, e chu'ana ri!. Ri ya'tal che kak'utunik, e chuya'a rib' che ri k'utunik. ⁸Ri ya'tal che kapixab'anik, e chuya'a rib' che ri pixab'anik. Ri ya'tal che kasipanik, e chu'ana ri' ri kasipan ruk' ronoje uk'u'x. Ri ya'tal che kuk'am kiwach jujun chik, e chuya'a rib' che u'anik wa' chi utz. Ri ya'tal che kuk'ut ri k'axna'b'al uk'u'x, e chu'ana ri' ruk' ki'kotemal.

⁹K'ax na'a ib' alaq pa saqil wi, na xa ta ruk' keb' palaj alaq. Mak'ul che ri b'inik silab'ik alaq ri na utz taj; e taqej alaq u'anik ri utz. ¹⁰Chijujunal alaq lik k'ax na'a ib' alaq pa saqil wi, ma chaq' ib' alaq chwach ri Qaqaw. Matzukuj ri yakb'al q'ij ralaq; e yaka alaq kiq'ij ri jujun chik. ¹¹'Ana alaq ri lik alaq sak'aj, ma'an alaq lik alaq xepu; e loq'nimaj alaq ri Qanimajawal ruk' ronoje k'u'x alaq. ¹²Ruk' ki'kotemal choye'ej alaq janipa ri ub'i'tisim ri Dios che alaq. Ch'iija alaq uchuq'ab' ri k'axk'ob'ik kape pawi' alaq y lik moq'otaj alaq u'anik orar. ¹³Cheto'o alaq ri kikojom rub'i' ri Cristo ruk' taq ri kajawax chike. Tijoj ib' alaq che kik'ulik chi utz janipa ri keb'opon chi ocho alaq. ¹⁴Tz'onoj alaq ri rutzil uk'u'x ri Dios pakiwi ri kiternab'em alaq ruk' k'ax; matz'onoj alaq ri na utz taj pakiwi', e tz'onoj alaq ri utz. ¹⁵Ki'kota alaq kuk' ri e k'o pa ki'kotemal; choq'a alaq kuk' ri keb'oq'ik. ¹⁶Chu'ana xa jun k'u'x alaq chiwach alaq. Ma'an alaq nim che ib' alaq; e 'ana alaq xa jun kuk' ri na jinta kiwach. Mach'ob' alaq lik k'o na'oju alaq chikiwa jujun chik.

¹⁷Matzelej alaq uwach ri na utz taj ku'an junooq chi'ij alaq. E choka alaq il che u'anik ri utz chikiwach konoje ri tikawex. ¹⁸'Ana k'u alaq janipa ri k'o paq'ab' alaq cha' kak'oji' alaq chi utzil chomal kuk' konoje ri tikawex. ¹⁹Ralaq nu hermanos ri k'ax kanna' alaq, we k'o ka'anaw ri na utz taj chi'ij alaq,

matzelej alaq uk'axel che. E ya'a alaq puq'ab' ri Dios cha'
e Rire ri kaya'w ri tojb'al re, ma jewa' tz'ib'ital chupa
Ruch'a'tem:

Panuq'ab' Ri'in k'o wi kanq'at tzij
pakiwi ri keb'anaw re ri na utz taj chiwij;
In k'u ri' ri kin'anaw uk'axel chike Dt. 32:35

kacha ri Dios Qajawxel. ²⁰Jek'uri'lla', e 'ana alaq pacha' ri
kub'i'ij Ruch'a'tem ri Dios:

We kanum ri tzel kilow e la, ya'a la uwa.

We katzajin uchi', ya'a la umiq'ina'!

Ma echiri' ka'an la wa', rire kujeq kak'ix chiwach la
yey kuna' k'u rib' ri' che ri na utz taj xu'an
che'laⁱ Pr. 25:21-22

kacha!. ²¹Maya alaq luwar kasokotaj alaq ruma ri na utz taj; e
ch'iija alaq uchuq'ab' ri na utz taj ruk' ri utz ka'an alaq.

Ri qab'inik chikiwach taq raj wach re ri tinamit

13 ¹Lik chirajawaxik chike konoje ri tikawex e kakiya
kib' ketaq kuma ri e aj wach re ri tinamit, ma na jinta
wa taqanik pakiq'ab' rike we na e ta ri Dios ya'yom re chike.
Janipa k'u ri taqanelab' e k'olik, e ri Dios ya'yom ri taqanik
pakiq'ab!. ²E uwari'che china ri na kuya ta rib' chux'e' ri
taqanik ke ri e aj wach re ri tinamit, ri' e kuyak rib' chirij ri
taqanik kojotal kan ruma ri Dios. Yey e janipa ri ke'anaw re
wa', chikib'il kib' kakitzukuj ri' ri q'atb'al tzij pakiwi!. ³Ma
ri ketaqanik na e ta kojom re kakikoj xi'in ib' che ri ku'an ri
utz; ekojtalik re kakikoj xi'in ib' che ri ku'an ri na utz taj. We
ka'aj k'u la na kaxi'ij ta ib' la chikiwach ri ketaqanik, e 'ana
la ri utz y jela' kayak ne q'lij la kuma ri ketaqanik. ⁴Ma rike
ekojtal paqawi' ruma ri Dios cha' kaki'an ri utz chiqe. No'lj
we rilal ka'an la ri na utz taj, ri' xi'ij ib' la chikiwach, ma ya'tal
pakiq'ab' rike kakiya pa k'ax ri ku'an ri na utz taj.^j Yey e uchak
ri Dios ri kaki'an rike echiri' kakiya pa k'ax ri ku'an ri na utz
taj. ⁵Ruma k'u la!, lik chirajawaxik kaqaya qib' kojtaq kuma
ri e aj wach re ri tinamit. Kaqa'an wa' na xa ta ruma ri k'o

ⁱ 12:20 K'isb'al re wa jun versículo pa ri ch'a'tem griego kub'i'ij "rachaq'a'l
kaqa'wik kat'ub'a' chwi ujolom". ^j 13:4 "Ma ya'tal pakiq'ab' rike kakiya
pa k'ax ri ku'an ri na utz taj": Pa ri ch'a'tem griego kub'i'ij "ruma wa' rike
kuk'a'am ri espada".

pakiq'ab' rike kojkiya pa k'ax, ma e ruma ri kaqana' chiqak'u'x lik chirajawaxik kaqa'an ri jusuk!. ⁶Ruma ne ri' ka'an ralaq ri tojonik tz'onom che ri tinamit kuma ri e aj wach, cha' rike utz kaki'an ri chak uya'om ri Dios pakiq'ab!. ⁷Ya'a k'u alaq chike chikijujunal janipa ri taqal chike kaya'ik. Che ri taqal che ka'an tojonik,^k tojo alaq. Che ri taqal che kakoj utzij, kojo alaq utzij. Che ri taqal che kayak uq'ij, yaka alaq uq'ij.

Ri qab'inik chikiwach taq ri tikawex

⁸We k'o k'as la ruk' junqoq, manajtir la che utojik. Yey qonoje nenare! k'o "qak'as" chiqawach, wa' e ri k'ax kaqana' qib!. Ek'u ri jun k'ax kuna' ri ratz-uchaq', ri' katajin che u'anik ri kataqan ri Tzij Pixab' re ri Dios che. ⁹Ma chupa ri Tzij Pixab' re ri Dios kub'i'ij wa': «Matmakun chirij ri k'ulanikil. Matkamisanik. Matelq'anik. Ma'an raq'ub'al chirij junqoq. Marayij uwach ri na awe taj.»^l Wa' wa taqanik ruk' ronoje ri nik'aj chik taqanik re ri Dios, ku'ana xa jun ruk' wa ch'a'tem: «K'ax chana'a rawatz-achaq' jela' pacha' ri k'ax kana' awib' ri'at.»^m ¹⁰Ma china ri k'o rutzil k'u'xaj ruk', na kamakun ta chirij ri ratz-uchaq'. E uwari'che echiri' kaqak'ut ri rutzil k'u'xaj k'o quk', e kojtajin che u'anik ri kataqan Rutzij Upixab' ri Dios che.

¹¹'Ana k'u alaq ronoje wa' ma eta'am alaq ri q'ij oj k'o wi. We kawar qawach, chirajawaxik chojk'astajoq,ⁿ ma ruq'ijol ri qakolob'etajik más xa naqaj chi k'o wi chwa echiri' xqakoj rub'i' ri Cristo. ¹²E wa oj k'o wi e pacha' xulan chi raq'ab' y xa naqaj chik kasaqir wi. Ruma k'u la' maqa'an qe'oj janipa ri ka'an xa xe'laq'ay pa q'equ'm; e qa'ana janipa ri taqalik ka'an pa ri Q'ijsaq. E lik qa'ana qe che taq ri to'b'al uya'om ri Dios cha' kaqach'ij uchuq'ab' taq ri na utz taj. ¹³Chojb'in k'u jusuk' jela' pacha' ri taqal chike ri keb'in pa ri Q'ijsaq. Maqaya qib' che taq nimaq'ij na utz ta uwach. Maqaya qib' che q'ab'arik. Maqach'ulaj ri qacuerpo ruk' ch'ulilaj mak. Maqaya qib' che ch'a'oj chiqawach y mu'an k'ax qak'u'x chirij junqoq. ¹⁴Ri 'ana alaq e wiqa ib' alaq che ri Qanimajawal Jesucristo; wa' e ke'elawi ku'an alaq xa jun ruk' Rire. K'utu alaq wa' ruk' ri

^k 13:7 “Tojonik”: Pa kaxtila wa' e “tributos e impuestos”.

^l 13:9 Éx. 20:13-17 ^m 13:9 Lv. 19:18; Mt. 22:39 ⁿ 13:11 We ri'oj pacha' oj warinaq chwach ri Dios, chirajawaxik kak'un saq chiqawach cha' jela' kaqeta'maj y kaqa'an janipa ri karaj ri Dios chiqe. ^o 13:12 Ef. 6:11

b'nik silab'ik alaq y maya k'u alaq luwar kataqan pawi' alaq
ri rayib'al na utz ta uwach re ri ti'jil alaq.

Mojch'o'jin puwi ri na il ta uwach

14 ¹K'ulu alaq ri jun k'amaja' kumaj usuk' sa' ri karaj ri
Dios chike ri kub'ul kik'u'x ruk' ri Cristo*.^p Mach'o'jin
alaq ruk' xa ruma na junam ta runa'oj rire ruk' ri na'oj ralaq.
²Ma puwi ronoje ri ya'talik re katijik, k'o ri kuch'ob' raqan utz
katiji' ronoje taq wa' yey k'o ri k'amaja' kumaj usuk' ruk'utunik
ri Dios; y chwa k'u rire, k'o wa'im e mak che jun we kutijo, y
ruma k'u ri' xew kutij ichaj. ³Ek'u ri' ri jun kutij ronoje, na utz
taj we kuk'aq b'i uq'ij ri jun xa q'alaj ri kutijo. Yey ek'u ri jun xa
q'alaj ri kutijo, na utz taj we kuq'at tzij puwi ri jun kutij ronoje.
Ma e ri Dios k'uluyum ke wa' wa tikawex. ⁴¿Lal china rilal cha'
ku'an lal aj q'atal tzij puwi ri raj chak jun chik? Ma e ri rajaw
kilowik we utz ri ku'ano o na utz taj. Jek'ula' puq'ab' ri Dios k'o
wi keb'uto' chikijujunal ri raj chak cha' ketiki' chi utz chwach
yey ku'an wa' ruk' runimal uchuq'ab'!

⁵K'o ri kuch'ob'o k'o q'ij lik il uwach re yakb'al uq'ij ri Dios
chwach jujun chik q'ij; yey k'o ri junam karij ronoje ri jujun
q'ij. Chikijujunal lik chirajawaxik ketiki' chi utz che taq ri
kakich'ob' raqan.^q ⁶Ek'u junq lik ku'an il uwach che juna q'ij,
re yakb'al uq'ij ri Qanimajawal ku'ano. Yey e junq chik na
ku'an ta il uwach che wa' wa q'ij, ma chwach rire ronoje q'ij e
re yakb'al uq'ij ri Qanimajawal. Jek'ula', e ri jun kutij ronoje,
kutijo re yakb'al uq'ij ri Qanimajawal, ma kutioxij che ri Dios.
Yey ri jun xa q'alaj ri kutijo, jela' ku'ano ma kuch'ob'o ruk' wa'
kuyak uq'ij ri Qanimajawal; y kutioxij k'u ri' che ri Dios.

⁷Ma na jinta junq chiqe xa pa re rire k'aslik y na jinta
junoq xa pa re rire kakamik. Ma ri k'aslem y ri kamik puq'ab'
ri Dios k'o wi. ⁸We oj k'aslik, ri qak'aslem e re yakb'al uq'ij ri

^p 14:1 Pa ri ch'a'tem griego kub'i'ij "ri k'amaja' kanimar ri kub'ulib'al
uk'u'x". Chupa wa capítulo 14, wa' e ke'elawi ri hermanos kakich'ob' raqan
k'o taqanik lik chirajawaxik wi konoje kakitaqej, ma e chikiwach rike
ronoje wa' wa taqanik ruk' ri Dios petinaq wi, tob' k'o jujun chik hermanos
kakimaj usuk' xa kuk' rachijab' petinaq wi wa' wa taqanik. ^q 14:5 K'o ri
na lik ta q'alaj we utz ka'anik o na utz taj. Puwi taq wa', chirajawaxik
chiqajujunal kaqach'ob' chi utz su'b'e kaqa'an wa' o su'b'e na kaqa'an taj.
Pero na ub'e taj we ri'in kankoj umak jun chik xa ruma na junam ta runa'oj
ruk' ri we'in.

Dios; yej we xojkamik, wa' re yakb'al uql'ij ri Dios. Jek'ula', we oj k'aslik o we xojkamik, oj chi re ri Qajawal. ⁹Ma ruma wa' ri Cristo* xkamik y xk'astaj lo chikixo'l ri ekaminaq cha' jela' ku'ana Kajawal ri ekaminaq chik kuk' ri k'a e k'aslik.

¹⁰Rilal, ri ka'an che ib' la lal aj q'atal tzij puwi ri hermano la, ̄su'chak ka'an la wa'? O rilal, ri kak'aq b'i la uq'ij ri hermano la, ̄su'chak ka'an la wa'? Ma qonoje k'o jun q'ij koje'tak'ala na chwach ri q'atb'al tzij re ri Cristo. ¹¹Ma jawa' ri tz'ib'ital kan chupa Ruch'a'tem ri Dios:

Paqatzij wi Ri'in in k'aslik, kacha ri Qajawal,
y paqatzij wi, chinuwach Ri'in
kakixukub'a' na kib' konoje ri tikawex,
y ruk' ruchi' kiqul konoje kakib'i'ij panuwi Ri'in,
xew Ri'in in Dios^r

Is. 45:23

kacha!. ¹²Jek'uri'la' kopon jun q'ij echiri' qonoje koje'ela chwach ri Dios y ek'u Rire kaq'alajisan re we utz o na utz ta ri qa'anom.

Mu'an alaq latz'anel chike jujun chik

¹³E uwari'che maqa'an chi oj q'atal tzij chiqib'il qib'; moju'an ne latz'anel o tzaqib'al che juna hermano. ¹⁴Puwi ri ya'talik re katijik, ri'in lik weta'am ruma ri Qanimajawal Jesús y lik nujikib'am k'u uwach wa': Ronoje utz y na ch'ul taj chwach ri Dios. No'j we k'o junq kuch'ob'o k'o ri katijik "ch'ul", ri' xew chwach rire ch'ul wi.^s ¹⁵Yey we ruma ri katij la, kapaxij la uk'u'x ri hermano la, ri' ri katajin la che uk'utik na e ta chi ri rutzil k'u'xaj. Ruma k'u wa', lik na ub'e taj xa ruma ri katij la, k'o junq karesaj rib' chirij ri Cristo yej ruma ne rire xkam ri Cristo. ¹⁶Mak'o k'u ma'an alaq we ruk' wa' tzel kach'a'tib'ex lo ri b'inik silab'ik alaq, tob' ne lik utz chiwach ralaq. ¹⁷Yey chupa rutaqanik ri Dios ri lik chirajawaxik wi na e ta sa' ri wa'im kaqatijo o sa' ri qaya' kaqaqumu; ma e ri kojb'in jusuk', ri kojk'oji' chi utzil chomal y ruk' ki'kotemal ruma ruto'b'al ri Santowilaj Ruxlab'ixel ri Dios. ¹⁸Ma e ri jela' kakiloq'nimaj ri Cristo, ri kib'inik kisilab'ik kuk'ul uk'u'x ri Dios y chom k'u kilitaj kuma ri tikawex.

¹⁹E uwari'che, e qataqejanipa ri kojuk'am b'i chi utzil chomal y kuya qak'iyib'al chwach ri Dios, cha' jela' kaqato'

^r 14:11 Fil. 2:10-11 ^s 14:14 We k'o junq kub'i'ij k'o wa'im "ch'ul", wa' e ke'elawi rire kuch'ob' raqan e mak che jun we kutijo.

qib' chiqawach. ²⁰Mawulij k'u alaq ri chak u'anom ri Dios pa ranima' junoq xa ruma ri wa'im katij alaq. Qatzij, ronoje ri ya'talik re katijik, na ch'ul taj. Pero na utz taj we ketzaq jujun pa mak xa ruma ri kaqatijo. ²¹Más utz we na kaqatij ta til'ij, na kaqatij ta vino y mak'o ne maqa'ano, we ruma wa' juna hermano kasach una'oj, katzaq pa mak o kaq'ob' ruchuq'ab' chwach ri Dios. ²²We jikib'am la uwach lik utz ri katajin la che u'anik chwach ri Dios, ri' lik utz; pero más utz we wa' kakanajik xew chwach ri Dios y rilal. Lik nim uq'ij ralaxik ri jun kuna' chuk'u'x lik utz ri ku'an chwach ri Dios, ma jela' na kajawax ta che kuq'at tzij puwi' chirib'il rib!. ²³No'j we junioq xa keb' upa kutij ri katajin che, ri' utukel kuk'am lo q'atb'al tzij puwi' ma na kub'ul ta uk'u'x ruk' ri ku'ano. Ma e janipa ri ku'an junioq yey na ku'an ta ruk' kub'ulib'al uk'u'x, ri' kamakunik.

15 ¹Ek'u ri'oj ri jikil qak'u'x chwach ri Dios, lik chirajawaxik wi keqato' ri hermanos na lik ta jikil kik'u'x chwach ri Dios, ri k'amaja' kakimaj usuk' chi utz sa' ri karaj ri Dios chike. Ma na utz taj we xew e kaqa'an ri kuk'ul qak'u'x ri'oj yey na kojok ta k'u il che ri kajawax chike rike. ²Chiqajujunal ri'oj e qa'ana ri kuk'ul kik'u'x ri jujun chik hermanos we wa' e to'b'al re ri kik'aslem chwach ri Dios. ³Ma ri Cristo* na xu'an tane ri kuk'ul uk'u'x Rire.^t Ri xuk'ulumaj e jela' pacha' ri tz'ib'ital kan chupa Ruch'a'tem ri Dios echiri' ri Cristo jewa' xub'il'ij che ri Dios:

Ri k'axlaj ch'a'tem xel lo chikichi' ri winaq chi'ij la, Qaqaw,
panuwi' ri'in xtzaq wi Sal. 69:9

xcha!. ⁴Ma ronoje ri xtz'ib'ax kan ojertan chupa Ruch'a'tem ri Dios, xtz'ib'axik re kojupixab'aj y kunimarisaj qak'u'x, cha' jela' ruk' unimal qak'u'x kaqoy'ej janipa ri b'i'tisinik xu'an ri Dios chiqe chupa Ruch'a'tem. ⁵Ek'u ri Dios, ri aj ya'l unimal k'u'xaj y ri kunimarisaj qak'u'x, chu'ana che alaq xa jun k'u'x alaq jela' pacha' ri xuk'ut kan ri Qanimajawal Jesucristo.

⁶Jek'ula', echiri' u'anom chi xa jun k'u'x alaq, junam kayak alaq uq'ij ri Dios, Ruqaw ri Qanimajawal Jesucristo.

Ri Utzilaj Tzij re chinima ronoje

⁷E uwari'che, hermanos, jela' pacha' ri Cristo xuk'ul alaq, jek'ula' k'ulu ib' ralaq ruk' rutzil k'u'xaj chiwach alaq re

^t 15:3 Lc. 22:42

yakb'al uq'ij ri Dios. ⁸Kamb'iij k'u che alaq, e ri Cristo Jesús xolu'ana to'b'el qe ri'ojoj ri qakojom ri retalil re circuncisión^u cha' kolu'k'utu ri Q'ijsaq re ri Dios chiqawach y ruk' wa' xujikib'a' uwach, lik e ku'ana janipa rub'l'tisinik ri Dios u'anom chike ri qati'-qamam ojertan. ⁹Xk'un nenare' cha' taq ri tinamit na e ta aj judi'ab' kakiyak uq'ij ri Dios ruma ri rutzil uk'u'x chike rike, jela' pacha' tz'ib'ital kan chupa Ruch'a'atem ri Dios:

Kanyak na k'u q'ij la
y kamb'ixoj ri b'i' la
chikixo'l taq ri tinamit na e ta aj judi'ab'!

2S. 22:50; Sal. 18:49

¹⁰Y je tanchi wa' xub'iij:

Ralaq ri na alaq ta aj judi'ab',
lik ki'kota alaq junam kuk' rutinamit ri Dios. *Dt. 32:43*

¹¹Y jumul chik xub'iij:

Onoje alaq che ruk'iyal kiwach taq ri tikawex
che ruwachulew,
b'ixoj alaq rub'i' ri Dios,
yey lik yakb'ej alaq uq'ij Rire. *Sal. 117:1*

¹²Yey jenewa' xub'iij ri q'alajisanel Isaías:

Kayaktaj na lo ri Jun ralk'o'al kan ri Isaí,^v
ri kak'un loq re kataqan pakiwi ruk'iyal kiwach
taq ri tikawex che ruwachulew.
Yey rike kakub'i' kik'u'x ruk' Rire *Is. 11:10*
xcha'.

¹³Ri Dios, ri kuya chiqe kakub'i' pan qak'u'x ruk' Rire,
chunojisaj ri anima' alaq che ronoje ki'kotemal y utzil chomal
ruma kub'ul k'u'x alaq ruk' Rire, cha' jela' lik kanimar
k'u'x alaq che ri oye'em alaq ruma ruchuq'ab' ri Santowilaj
Ruxlab'ixel ri Dios.

**Ri Pablo ya'tal che kutzijoj ri Utzilaj Tzij
chikixo'l ri na e ta aj Israel**

¹⁴Alaq nu hermanos, ri'in lik weta'am chi utz e lik k'o
rutzil k'u'x y na'ojoj alaq y ruma k'u' wa' utz kapixab'aj ib'

^u 15:8 “Ri qakojom ri retalil re circuncisión”: Wa' e raj judi'ab' yey rike e ralk'o'al kan ri Israel. ^v 15:12 Ri Isaí e uqaw ri rey David, yey ri Jesús e ralk'o'al kan ri rey David. 1S. 16:1; Mt. 1:6

alaq chiwach alaq. ¹⁵Na ruk' ta k'u ri', na kanxi'ij ta wib' kintz'ib'an pan che alaq, ma k'o ri kuaj kankuxtaj che alaq. Kan'an k'u wa' rumá ri unimal rutzil uk'u'x ri Dios ya'tal chwe ¹⁶cha' ri'in kinu'ana raj chak ri Qanimajawal Jesucristo chikixo'l ruk'iyal kiwach taq ri tikawex che ruwachulew. Ek'u ri nuchak e kantzijoj ri Utzilaj Tzij re ri Dios chike rike, cha' jela' keb'enuya chwach ri Dios pacha' e jun qasa'n lik kuk'ul uk'u'x, 'anom chi chom che rumá ri Santowilaj Ruxlab'ixel.

¹⁷Ek'u lik kinki'kot che ri nuchak kan'an chwach ri Dios rumá ruto'b'al ri Qanimajawal Jesucristo. ¹⁸Ma na kinch'a't tane puwi ri kan'an ri'in, xew e kinch'a't chwi ri u'anom ri Cristo wuma ri'in; ma rumá ri nutzijom y nu'anom chikiwach ruk'iyal kiwach taq ri tikawex, rike keb'u'ana e aj kojol tzij chwach ri Dios. ¹⁹Yey ruk' nimaq taq k'utub'al y ruk' nimaq taq chak xintzijoj ri Utzilaj Tzij re ri Cristo; y ri nu'anom e rumá ruchuq'ab' ri Ruxlab'ixel ri Dios. Xinjeq k'u lo wa' Jerusalem, xinik'ow lo pa taq jujun chik tinamit y xinopon k'a Ilíriko. Jek'ula' wuma ri'in xe'ek utzijoxik ri Utzilaj Tzij che ronoje taq wa' wa luwar. ²⁰Ek'u lik xinya wib' che utzijoxik ri Utzilaj Tzij pa taq luwar pa na tzijom ta rub'i' ri Cristo, cha' jela' na xi'ntika tub'i ri nuchak puwi uchak junq chik, ²¹jela' pacha' ri tz'ib'ital kan chupa Ruch'a'tem ri Dios:

Ek'u ri tikawex na jinta k'o xtzijox chike puwi Rire,
kaketa'maj na china Rire;
yey ri na kitom ta k'ana puwi Rire,
kakimaj na usuk' ri katzijox chike
kacha!

Is. 52:15

Ri Pablo karaj ke'ek Roma

²²E uwari'che, uk'iyal laj xuaj ki'nwila alaq, pero wa nuchak inuq'atem; ²³no'j wo'ora xink'is u'anik wa' chupa taq wa luwar. Yey uk'iyal tan junab' lik nurayim ki'nwila alaq; ²⁴rumá k'u ri', lik nuch'ob'om chik, echiri' kanmaj b'i nub'e kin'ek España, kinik'ow uk' alaq y jela' ajilam q'ij kink'oji' pa ki'kotemal uk' alaq. Ek'uchiri' wilom chi wach alaq, utz kinto' b'i alaq che ri nub'enam k'a España. ²⁵Pero wo'ora kin'ek Jerusalem re ki'njacha jun qasa'n to'b'al ke ri hermanos e k'o chila'; ²⁶ma ri hermanos e aj Macedonia, junam kuk' ri hermanos e aj Acaya, xkimol wa qasa'n ke taq ri hermanos e nib'a'ib' e k'o Jerusalem. ²⁷Ri na e ta aj judi'ab' lik pa kanima' xalax wi xki'an wa'. Yey k'o ne kik'as karaj utzelexik kuk' ri hermanos e

aj judi'ab' e k'o chila', ma rike e xetzijon ri Utzilaj Tzij re ri Dios chikiwach. Ruma k'u la' lik ub'e kekito' ruk' taq ri kajawax chike. ²⁸We xinutzin kan ruk' wa' y nuya'om chi kan wa qasa'n pakiq'ab' ri hermanos e k'o Jerusalem, k'a ek'uchiri' kanmaj b'i nub'e kin'ek España y kinik'ow k'u uk' alaq. ²⁹Weta'am k'u chi utz, we xinopon uk' alaq, na xa ta jub'iq' ri kank'ul ri'in junam uk' alaq che ri rutzil uk'u'x ri Cristo paqawi!.

³⁰Hermanos, ri Ruxlab'ixel ri Dios uya'om ri rutzil uk'u'x chiqe cha' k'ax kaqana' qib'. Kantz'onoj k'u che alaq chupa rub'i' ri Qanimajawal Jesucristo kinto' alaq, e 'ana alaq orar panuwi' chwach ri Dios. ³¹'Ana k'u alaq orar cha' na kintzaq ta pakiq'ab' ri winaq e k'o Judea, ri eyakatajinaq chirij ri Q'ijsaq; y 'ana alaq orar cha' ri hermanos e k'o Jerusalem kakik'ul chi utz wa qasa'n. ³²'Ana ko alaq orar panuwi' cha' e chirij ri karaj ri Dios kinopon na uk' alaq, y jek'ula' ruk' ki'kotemal kine'uxlan chila' uk' alaq. ³³Ek'u ri Dios, ri aj ya'l utzil chomal, k'ola uk' onoje alaq. Amén*.

Ri Pablo kuya pan rutzil kiwach ri hermanos e k'o Roma

16 ¹Kantz'ib'aj pan che alaq puwi ri qa hermana Febe, ri e kuk'il raj chakib' e to'b'el pa riglesia k'o Cencrea; rire uch'ob'om kopon uk' alaq. ²Kantz'onoj ko che alaq, k'ulu alaq chi utz wa hermana pa rub'i' ri Qanimajawal Jesucristo jela' pacha' ri taqalik ka'an chickoxo'l ri kikojom rub'i' ri Cristo*. To'o ko alaq ruk' taq janipa ri kajawax che, ma rire lik e k'i ri eb'uto'om y lik ne inuto'om ri'in.

³Ya'a alaq rutzil kiwach ri Priscila y ri Aquila, ri e wachb'i'il pa ruchak ri Qanimajawal Jesucristo. ⁴Yey xtewun ne ri kamik pakiwi rike ruma xinkito'o. E uwari'che, na xew ta ri'in kintioxin pan chike, ma ketioxin pan konoje riglesias ke ri na e ta aj Israel.

⁵Ya'a alaq rutzil kiwach konoje ri hermanos ri kakimol kib' pa kocho ri Aquila y ri Priscila.

Ya'a alaq rutzil uwach ri Epeneto, ri lik k'ax kann'a'o, ma e rire ri nab'e xukoj rub'i' ri Cristo wara Acaya.

⁶Ya'a alaq rutzil uwach ri María, ri lik chakuninaq chixo'lib'al alaq.

⁷Ya'a alaq rutzil kiwach ri Andrónico y ri Junias; ri e watz-nuchaq' yej xek'oji' junam wuk' pa cárcel. Rike lik kaloq'ox

kiq'ij chiqaxo'l ri oj utaqo'n ri Jesús, ye y rike xkikoj rub'i' ri Cristo nab'e chinuwach ri'in.

⁸ Ya'a alaq rutzil uwach ri Amplias, jun hermano lik k'ax kannal' chupa rub'i' ri Qanimajawal.

⁹ Ya'a alaq rutzil uwach ri Urbano; rire e jun qachb'i'il pa ruchak ri Cristo.

Ya'a alaq rutzil uwach ri Estaquis, jun hermano lik k'ax kannal' ri'in.

¹⁰ Ya'a alaq rutzil uwach ri Apeles, ri lik uk'utum ri kub'ulib'al uk'u'x ruk' ri Cristo.

Ya'a alaq rutzil kiwach konoje ri e k'o pa rocho ri Aristóbulo.

¹¹ Ya'a alaq rutzil uwach ri watz-nuchaq' Herodión.

Ya'a alaq rutzil kiwach konoje ri e k'o pa rocho ri Narciso, ri kikojom rub'i' ri Qanimajawal.

¹² Ya'a alaq rutzil uwach ri Trifena y ri Trifosa; rike lik kiya'om kib' pa ruchak ri Qanimajawal.

Ya'a alaq rutzil uwach ri Pérsida, ri lik k'ax kana'ik ye y lik chakuninaq pa ruchak ri Qanimajawal.

¹³ Ya'a alaq rutzil uwach ri Rufo; wa' e jun hermano lik chom rub'linik usilab'ik chwach ri Qanimajawal. Yey ya'a alaq rutzil uwach ruchu, ma rire u'anom pacha' nuchu ri'in.

¹⁴ Ya'a alaq rutzil kiwach ri Asínrito, ri Flegonte, ri Hermas, ri Patrobas, ri Hermes y ri jujun chik hermanos e k'o kuk' rike.

¹⁵ Ya'a alaq rutzil kiwach ri Filólogo y ri Julia, ri Nereo ruk' ri ranab' ye y ri Olimpas kuk' konoje rutinamit ri Dios e k'o kuk' rike.

¹⁶ Ya'a rutzil wach alaq chiwach alaq ruk' jun saqil tz'ub'uj chi'aj chwach ri Dios.^w

Konoje ri hermanos wara re pa taq riglesias re ri Cristo kakiya pan rutzil wach alaq.

¹⁷ Lik k'u kantz'onoj che alaq hermanos, e lik kachajij ib' alaq chikiwach ri kakijach upa riglesia y kakikoj tzaqib'al chirij ri saqil k'utunik cha' e k'o jujun chik na kakikoj ta ri k'ulum chi ralaq. Chikij k'u wa', chesaj ib' alaq; ¹⁸ ma na e ta kitaqem ri Cristo, e lik kitaqem ri kirayib'al rike. Ri kich'a'tem

^w **16:16** Ri Pablo jewa' xub'i'ij ma rike e kaki'an wa' chikiwach echiri' kakiya rutzil kiwach.

lik chakojo' y lik chom katatajik, pero ruk' wa' kekisok ri tikawex na jinta ko kina'oj.

¹⁹Lik k'ut eta'matal chi kuma konoje e lik taqem alaq ri saqil k'utunik, y lik kinki'kot che alaq ruma wa!. Yey ri kuaj che alaq e lik k'ola na'oj alaq che u'anik ri utz, na che ta u'anik ri na utz taj. ²⁰Ek'u ri Dios, ri aj ya'l utzil chomal, na kamayin ta che kuyiq'ilib'ej uw'i' ri Satanás* chux'e' ri aqan alaq; ma e kuya che alaq ri kach'ij alaq uchuq'ab' ri Satanás. K'ulu k'u alaq ri unimal rutzil uk'u'x ri Qanimajawal Jesucristo.

²¹Kuya pan rutzil wach alaq ri Timoteo, ri wachb'i'il pa ruchak ri Cristo. Jenela' kakiya pan rutzil wach alaq ri e watz-nuchaq' Lucio, ri Jasón y ri Sosípater.

²²Yey ri'in in Tercio, ri kintajin che utz'ib'axik wa' wa carta e chirij ri kub'i'lij ri Pablo che alaq, kanya pan rutzil wach alaq pa rub'i' ri Qanimajawal.

²³Ri Gayo kuya pan rutzil wach alaq; rire inuk'ulum pa rocho y uya'om chike konoje ri hermanos ri e aj wara kakimol kib' pa rocho. Jenela' kuya pan rutzil wach alaq ri Erasto, ri aj k'olol puaq re wa tinamit; jenela' ri hermano Cuarto kuya pan rutzil wach alaq.

²⁴Ri unimal rutzil uk'u'x ri Qanimajawal Jesucristo k'ola uk' onoje alaq. Amén*.

Ri Pablo kuyak uq'ij ri Dios

²⁵Qayaka k'u uq'ij ri Dios, ri k'o puq'ab' kutikib'a' alaq chi utz chupa ri Utzilaj Tzij re ri Qanimajawal Jesucristo, ri nutzijom loq. Wa' e puwi ri na uq'alajisam ta lo ri Dios ojertan, ²⁶yey ek'u wo'ora xq'alajisax chiqawach. Jek'ula' kaq'alajin chi utz ri tz'ib'ital kan puwi ri Q'ijsaq chupa Ruch'a'tem ri Dios kuma ri q'alajisanelab!. Ri Dios, ri na jinta utaqexik ruk'aslemal, e xtaqan che katzijox ri Q'ijsaq puwi ri Cristo chike konoje ruk'iyal kiwach taq ri tikawex e k'o che ruwachulew. Xu'an k'u wa' cha' rike kaketa'maj wa Q'ijsaq, kakikoj utzij Rire y kakub'i' kik'u'x ruk!. ²⁷Xa jun ri Dios k'olik y xew Rire lik k'o una'oj. Che k'u Rire taqal wi kaqayak uq'ij na jinta utaqexik ruma ri xu'an ri Qanimajawal Jesucristo. Amén.